

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ERGANİ YÜRÜYOR

ANILAR

M. ŞEHMUS GÜZEL

Sarı Defter: 14

© TÜSTAV - Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı

Bu yapının telif hakları TÜSTAV'a aittir,
izin alınmadan kullanılamaz.

1. Baskı, Mart 2010, İstanbul

ISBN 978-975-868-386-4

Yayıncı Sertifika No: 12588

TÜSTAV İktisadi İşletmesi

Kocatepe Mah. Feridiye Cad. No: 20 Taksim - İstanbul

Tel: 0212 237 98 92 • Faks: 0212 237 98 93

www.tustav.org • e-posta: bilgi@tustav.org

Yayın Hazırlığı: Ersin Tosun

Ofset Hazırlık: TÜSTAV Yayın Atölyesi

Baskı-Cilt: Mart Matbaacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti.

Mart Plaza, Merkez Mah. Ceylan Sok. No: 24

80360 Nurtepe/Kağıthane - İstanbul

Tel: (0212) 321 23 00 Fax: (0212) 295 11 07

Sarı Defter bir zamanlar ilkokulda herkesin kullandığı ortak defterdi. Kağıdın, kalemin değerli olduğu zamanlar. Sarı Defter, kurşun kalem, tahta kurşun kalem sapı, boyna asılan silgi... Bunlar köyde-kentte her ilkokul çocuğunun değişmez okula başlama araçlarıydı.

Türkiye sosyal tarihinin Sarı Defter'i'ni dolduranlar, bu dizide yer bulacak. Bu dizide, Öndeyiş'te sözü edilenler, 20. yüzyılın sosyal mücadelesinin "kahreden ve yaratanları" olacak. Grev boylarında, toprak işgallerinde, üniversite boykotlarında, hak ve özgürlük mücadelelerinde, mitinglerde, toplantılarda yer alanlar, cezaevlerinde yatanlar, siyasal sürgünler yaşayanlar... Kendi kalemlerinden veya kendi sözleriyle...

ÖNDEYİŞ

Ayinin Giriş Duası

Yenilenlerin tarihidir bu anlatacağım,
tarihleri anlatılmayacak olanların tarihi.
Adları sokaklardan adları kitaplardan silinenlerin tarihi.
Zalime karşı başkaldırdıkları söylenmeyecek olanların tarihi,
dünyayı değiştirme çabaları yadsınanların tarihi,
dünyayı değiştirmeyi bazen başaranların tarihi,
unutulmaya razı olmayanların tarihi.
Dünyanın bir gizli tarihidir bu,
dünyayı değiştiren düşüncelerin tarihi
ve dünyanın değişmesinin tarihi.
Bir düşünceler tarihidir bu ve düşünenlerin tarihi,
erkeklerin ve kadınların tarihi,
coşkularının ve hayal kırıklıklarının tarihi.
Bir insanlık destanının tarihidir bu,
Kahramanları, kurbanları korkakları, cellatlarıyla
ve ermişleri, engizisyoncuları, havarileri, hainleri
ve zalimleriyle insanlık tarihi.
Ünsüzlerin, adı bilinmeyenlerin destanıdır bu
ve işçilerle köylülerin yalın davranışlarını,
şairlerin, eylemcilerin ve filozofların
yüce gönüllü hallerini tanıyanların destanı
bir çılgılık ve gözyaşı tarihi,
bir güller ve tozun tarihi,
bir buzul ve yakan kumullar tarihi,
bir akıl ve delilik tarihi,
soyluluk ve utancın tarihi.
Çünkü tadını yitiren tuzun öyküsünü öğrenecektik,
kumların içinde yiten coşkun ırmağın öyküsünü,
Kayalara tırmandıktan sonra sakinleşen
ve acı kıyıları yalamaya gelen dalgaların öyküsünü.
Ama yenilenen şafakların öyküsünü de öğrendik,
aydınlık sabahların, cömert hasatların öyküsünü
ve ışığın kalbinde havalanan kuşların öyküsünü.
Hiç gerçekleşmemiş eski bir düşün tarihidir bu
ama toprağı tohumlayan düşün tarihi.

Hep hayal kırıklığına uğramış
ama kendisiyle barışık bir insanlıktan doğan
insanların gördüğü düşün tarihi,
insanların insanlığa doğru uzun yürüyüşünün tarihi.
Umuda ihanet eden bir büyük düşün tarihidir bu.
Ama bu düş karşısında kazanılan zafer
umutsuz bir zaferdir aslında.
Yeraltı mezarlarında okunacak bir tarihtir bu,
bizden çok uzaklardan gelip
çok uzaklara gidecek bir tarih!

Francis COMBES, Ortak Dava (Cause commune)
Çeviri: Özdemir İNCE

Sunu

Kuzeyinde Makam Dağı vardır. Dağın beyazımtırak ve saydamsı çiçekleri yükseklerden ovayı seyreder. Ovada göz alabildiğine uzayıp giden gelincik tarlaları bütün coğrafyayı kızıla boyar. Sağ kol üzerinde, dipte, iyi bakın, işte orada kadim Hilar ... Tarih burada doğdu. Evet burada. Biraz yaklaşın, tamam durun bir dakika lütfen, burada inecek var: Burası çünkü «İstasyon »... Solda, anayol üzerinde bir köy... sonra bir tane daha...Tam önümüzde, evleri ağaçlı avlularda kayıp şipşirin kasabamız: Dört mahallesi birbirinden farklı. İşte Ergani.

Ergani, ortak hafızamızın, ortak tarihimizin en güzel sayfalarının yazılı olduğu defter-i kebirlerden biridir. Birinci coğrafyamızdır. Tozunu hâlâ duyumsadığım küçeleriyle, elma, armut, nar, dut, kara dut ki bizde ona Şam dutu veya «urum dutu» denir, «şifadır» reçeli bile yapılır, incir, erik, badem, ceviz ve vişne ağaçlarının çömertliğiyle anımsadığım şirin kasabamız. Bağ bozumu zamanını, üzümünü, pekmesini, kesmesini, pestilini, sucuğunu ve yılanlarını, deri değiştirdikleri zamanlarda inine kadar takip edip «işlerini bitirmemizi», asla unutamadığım ve unutmayacağım memleketimiz.

Kimliğimizin oluşmasında temel taşları ören kasaba. Unutulması mümkün değil. Fırına bizzat götürdüğüm güveğin tadı damağımda. Sabah sabah yenilen sarı ve yamuk kavunun, buz gibi Diyarbakır karpuzunun, taraklığın yani kuru kebabın, peynir ve fetir ekmeğın, taptaze kaymağın, fırında pişirilmiş peynirli ekmeğın, parmak yalatan balın, demli çayların da... Ganime Anamın mübarek ellerinin eseri mercimek,

karagöz veya tarhana çorbası, çiğ köfte, tirit, meftune, maden köftesi, çeşit çeşit dolmalar, sarmalar ve hepsini saymadığım nefis yemeklerimiz. Malatya güllerimiz. Kendi kendine özgür, başlıbaşına bir alem çiçeklerimiz. Kimi sadece bu topraklarda bulunan türden. Böcü börtüsünü ve kuşlarını saymıyorum. Akrepleriyle ünlü kerpiç evlerimiz. Kerpiç evlerimizde kimi zaman geçmişle içiçe yaşayan nenelerimiz, dedelerimiz, bibilerimiz, teyzelerimiz, amcalarımız... Renklerine aşık olduğumuz kekliklerimiz, taklacı güvercinlerimiz, uslu uslu oturan, bize ve dünyaya korkak korkak bakışan tavşanlarımız, serçelerimiz, kimini av tüfeğile «indirdiğimiz»... Vahşet !

Ergani: Çocukluğumuzun rüyalarının süslendiği, ilk gençlik günlerimizin hayallerinin, ütopyalarının boy verdiği kasabamız. Aşık olduğumuz ama aşkımızı ifşa edemediğimiz sevgililerimizin diyarı. Diyar-ı Bekir'in şirin kasabası. Piran'a iki adım. Seslensen, Şeyh'in torunları duyacak. Uyanacak anılar. Ve Tarih ayaklanacak. Tarih unutmaz çünkü. Alır an(l)larımızı ve saklar. Kendi çocuklarına sunmak için. Zaman, zamanının gelmesini bekler. Ve işte burada kardeşlerim bu kasabada herkes tarihte yerini alır. Herkes burada anını ve anılarını seçer. Sıraya burada girilir. Halaya burada durulur.

İşte Makam Dağı'na doğru çıkarken, hemen eteklerine yayılmış Narlık: Evden kaçıp kaçıp sığındığım «cennet»: Bağı, bahçesi, gözesi, «Çift Pınar»ı ve bostanıyla kollarını açmış. Sarıp sarmalayacak yine. Kuş seslerini, kardeşlerimin ve akrabalarımın türkülerini ve çocukluk seslerimi duyuyorum. Davul ve zurnadır bu. Tilililer de geliyor. Yaklaşıyor gelin alayları... Birinci Dünya Savaşında «Bağdat'ı savunmak» üzere bazen hayvan sırtında, bazen Dicle'de keleklerle, daha çok yürüyerek ve aç susuz Diyarbakır'dan Bağdat'a sevkiyata giden, aynı dönemde Yemen sevkiyatında Zülfükar abesi dönmeyen amcam Halil Güzel'in, eşi Vasfiye yengemin ve çocuklarının çağırılarını, masallarını, hayat hikayelerini duyuyorum. Çoşuyorum. Çoşum dağları taşları deviriyor. Yaz günlerini ve hele gecelerini burada geçirdim, amcamlarda. Ve bilhassa Ali Abemle. Ali Güzel'le. Bizden birkaç yaş büyüktü ama hep bizimleydi. Kuş avlarında. Meyve toplamalarında. Yılan derisi aramalarımızda, yılanları sıkış-

tırmalarımızda... Çocukluk filan önemli değil. Önemli olan anıları paylaşmak. İşte bugün tam da oradayız. Paylaşmakta kardeşçesine. ..

Zaman sadece çocuklukla geçmiyor. Geçmedi ne iyi ki. Çocuk, çocukken çocuk olduğunu bilmez. İlk gençlik yıllarında bile henüz ne olduğunu anlamış olmayabilir. Ama bizde öyle midir ? Değildir. Ve bir gün hayat, bütün sorunları, bütün renkleri ve bütün acıları ve tatlarıyla çıkar gelir. Yaş maş hiç önemli değil. Geri çekilemezsiniz. Geri çekilmek kitabımızda yoktur çünkü. Karşı durursun ve sınıfı geçersin. Başka çaresi yoktur bunun. Bizim köy, kasaba ve kentlerimizde, bizim memleketlerimizde. Bunun ismidir işte «adam olmak». Hayatı geldiği gibi almak, derleyip toplamak ve şaşırmadan yola çıkmak.

Kimi anlarımız ve anılarımız biraz daha önemlidir diğerlerinden. Bunun nedeni de pek bilinmez. Hafızanın seçici olduğu söylenir ve yola devam edilir. Ne pahasına olursa olsun. Zaman kendi içinde durmaz, zaman akıp geçerken kimi an(ı)larımız silinmezler zamanın ısrarına rağmen. «Hafıza silicilerin» bütün gayretlerine, şamatalarına ve hotzotlarına karşın. Evet an(ı)larımız direnirler. Bunu böyle bilirler çünkü. İşte o an(ı)larımızı alır ve saklarız. Alır ve saklarız zamana inat. Kişisel tarihimize ve giderek ortak tarihimiz böyle oluşur. Kişisel tarihimiz ortak tarihimize, kişisel hafızamız ortak hafızamıza ancak böyle dönüşebilir. 21. Yüzyıl hafıza yüzyılı olmaya aday. Hafıza ve ortak hafıza ya yitirilecek, hafıza kaybına ilişkin hastalıklar gündemde nitekim, ya yeniden tarihi kaynak biçimine dönüşecek. Dönüştürülecek. Bunun başka çaresi de kalmadı artık. Televizyonların aralıksız, kesintisiz görüntüler, görüntüler ve yine görüntüler saldırısı, şelalesi, kasırgası, tsunamisi yani kısacası kardeşlerim sürekli hücumu karşısında bırakın dün gece ne yediğimizi anımsamayı, biraz önce ne söylediğimizi bile unutma tehlikesi önünde, bizim, herkesin ve insanlığın en önemli meselesi artık hafızanın ve ortak hafızanın korunmasıdır: «Hafıza silicilere» ve «unutturma kutusu»na karşı kavga bayrağını açmak gerek.

Bunun yollarından biri işte an(ı)larımızı, o bir türlü geçmeyen, geçemeyen, zamanın ısrarına rağmen silinip süpürülemeyen an(ı)larımızı paylaşmasını bilmektir. Güzel. Peki bu iş nasıl kotarılacak? Ya anlataca-

ğiz, eğer yazmasını bilmiyorsak. Ya da yazacağız. Böylece anılarımız ve yaşadığımız anlarımız kalıcı olabileceklerdir. Kalıcılaşıacaklardır. Zamanın sıkı rüzgarına karşı durabilecekler, gelecek kuşakları karşılayabileceklerdir. İşte o an T büyük harfle Tarihimize sahip çıkmış olacağız. İşte o an tarih bizim tarihimiz olacaktır. İsmi de artık toplumsal tarih koyabileceğimiz bir tarihtir bu.

Her bakımdan yapay bir biçimde oluşturulmuş, kotarılmış, birçok sayfası yalanlarla doldurulmuş, yazılmış ve anlatılmış resmi tarih karşısında kendi geçmişimizi, kendi an ve anılarımızı unutmamak için toplumsal tarihimize dört elle sarılmalıyız. «Kendi» derken atalarımızdan bugüne kadar kendimizle ilgili herşey demek istiyorum. Tarihimiz ifgal edilerek, kimi kez tersine çevrilerek, hoyrat ve değer bilmez ellerce alınıp istenildiği gibi kullanılarak ve birçok şeyi hasır altı edilerek yaratılan ve hizmete konulan resmi tarih yerine toplumsal tarih bir yerde «ilaç» gibidir. Acılarımızı sarmak için. Acılarımızı unutmamak için. Geçmiş ama geçmeyen an(ı)larımızdan dersler, deneyimlerimizden sonuçlar çıkarabilmek için. «Tarih dersleri»nin hepimize yararı var. Yararı olacak. Bundan eminim. İşte bu nedenle yakın, çok yakın geçmişimizden unutilan, unutulmak üzere olan, unutturulmak istenen bir anı ve anılar dizisini bu çalışmada dikkatinize sunmak istiyorum.

30 Temmuz 1965'te Ergani'deki bir trafik kazasını ve sonrasında yetkililerin sorumsuz davranışlarını ve bunun üzerine bu şirin kasabanın üniversiteli öğrencilerinin öncülüğünde Erganililerin tepkilerini bir gösteri ve yürüyüşle sergilemelerini anlatmak ve toplumsal tarihimize miras bırakmak arzusunu taşıyorum. Bunu sizlerle paylaşmak istiyorum. Hem o olayları yaşamış, gösteri ve yürüyüşe birçok arkadaşıyla birlikte öncülük etmiş, görev almış ve katılmış biri olarak, hem de Ergani'de doğan ve kasabasına borcunu hiç bir zaman ödeyemeyecek olan bir tarihçi olarak görevimi yerine getirmekte kararlı olduğum için. Bunu ben yapmasam kim yapacaktı ? Bu önce benim sorumluluğumu gerektiren bir iştir. Bakalım altından kalkabilecek miyim ? Buna siz okuyucular karar vereceksiniz. Bu çalışmanın eksiklerini tamamlamak ise katkısını sunmak isteyenlere ve olayları yaşayan ama bir türlü ulaşamadığım hemşerilerime kalıyor.

Hemşerilik olmasaydı bu kitap ta olmayacaktı. Evet çünkü bir hemşerimin, Ergani ve Erganililer tarihi konusunda son derece yararlı ve kalıcı çalışmalar yapan ve bu konudaki çabalarını aralıksız sürdüren Müslüm Üzülmaz'ın 2 Ağustos 1965'te düzenlediğimiz gösteri ve yürüyüşe ilişkin bir fotoğrafı internet dünyasındaki Diyarbakir İletişim Grubu üyelerine göndermesiyle başladı her şey. Evet her şey bir fotoğrafla başladı. Bu aynı zamanda fotoğrafın, görsel malzemenin önemini bir kez daha gözler önüne sermesi açısından vurgulanmayı hak ediyor. Yazılı olan kalıyor, görsel olan unutulmuyor. Fotoğraf tarihi belgeliyor. Ve daha önemlisi görsel olanın anıların akın etmesini sağlamasıdır. Bu bağlamda o yıllarda elinden fotoğraf makinasını düşürmeyen foto muhabiri ve gazeteci (o günlerde Türkiye düzeyinde yayınlanan birçok gazetenin Ergani muhabiri), gazete satıcısı, kitapçı sahibi, «sinemacı» Adil Abe'yi, yani Adil Öztürk'ü, burada anmamak ona haksızlık olacaktır. Onun çektiği fotoğraflar sayesinde unutulma tehlikesi geçiren birçok şey, anıt, ev, mekân, sokak, cadde, sanatkarlar, tüccarlar, yaratıcılar, yemeniciler, tenekeçiler, bakırcılar, dükkanlar, insanlar ve bunlara bağlı olarak o günlerin giyim ve kuşam tarzları, oturup kalkış biçimleri ve kendi memleketimizin zenginliğini oluşturan birçok varlığımızı korumak olanağı bulduk. Evet fotoğrafa alınan aynı zamanda «korunmuş» oluyor.

Nitekim Müslüm Üzülmaz'ın gönderdiği gösteri ve yürüyüşe ilişkin fotoğrafı, 18 Eylül 2009 Cuma sabahı alır almaz anılar peş peşe koşmaya, sağa sola çarpıp aklımdaki her şeyi darmadağın etmeye başladılar. Hele Müslüm Üzülmaz'ın fotoğrafı gönderirken yazdığı kısa notta benden anılarımı aktarmamı istemesi üzerine bütün işimi gücümü bıraktım ve oturdum ve neredeyse bir çırpıda dramatik kaza, gösteri ve yürüyüş konularında aklımda kalanları yazdım. Ve bunu Diyarbakir İletişim Grubu'na hemen gönderdim. Epeyce uzun olan bu metin ertesi gün Grup üyelerine iletildi. Hemen o gün Müslüm Üzülmaz ve bana metinle ilgili övücü iletiler ulaştı. Hemşerilerimiz dahasını da istiyorlardı. İşin ilginç yönü, aynı saatlerde, beni de 'o günleri neden anlatmadım, neden yazmadım şimdiye kadar' diye içimden bir kurt yemeye başladı. Kurda, içimdeki kurt bile olsa, pabuç bırakacak değildim: O gece ve hemen er-

tesi gün ve sonrasında aklıma gelenleri hemen küçük kağıtlarıma not ettim. Yürürken. Bir noktadan öbürüne metroyla, otobüsle, trenle, otomobille giderken küçük kağıtlara yazdım babam yazdım. Aynı zamanda olayları birlikte yaşadığım akrabalarım ve arkadaşlarıma iletiler gönderdim. En başta amcamoğlu ve gösteri ve yürüyüşün en iyi biçimde düzenlenmesinde belirleyici rol oynayan Ali Güzel'e. Sonra işin başından sonuna kadar benimle ve bizimle birlikte koşuran kardeşlerim Ahmet Rahmi Güzel ile Kahraman Gündüz Güzel'e. Bu arada Müslüm Üzülmaz'ın yardımı ile neredeyse otuz yıl sonra izini bulduğum çocukluk ve ilk gençlik arkadaşım yeri doldurulmaz şirin insan Şeref Yıldız'a da. Bu çerçeve içinde Müslüm Üzülmaz de bir yandan Şeref Yıldız ile öte yandan Tahir Kan ve Zülküf Güneli ile ilişkiye girdi. Onlara benim ilk metnimi gönderdi. Şeref Yıldız birçok bilgi iletti, kimi öneriler yaptı, ama öbür iki hemşerimizden ses çıkmadı. Belki doğaldır bu: Çünkü araştırmalarım sonucunda her ikisinin de o günlerde Ergani'de bulunmadıklarını öğrendim. İkisi de fotoğraflarda görünmüyorlar. Zülküf o gün gösteri ve yürüyüşte yoktu. Zülküf o günlerde köydeymiş, yani Hilar'da, bir taş atımlık mesafede.

Tahir Kan ise ya Ankara'da memurdu ya da askerdeydi.

İletilerle akrabalarım ve arkadaşlarıma bir dizi soru sorup olaylar hakkında bilgilerimi geliştirmek ve derinleştirmek istedim. Bir de varsa başka fotoğrafları görmek, birer örneğini elde etmek ricamı ilettim. Çünkü olaya ilişkin on kadar fotoğraf olduğunu biliyorum. Bende de var. Defalarca tek tek ve uzun uzun baktığım fotoğraflar. Ama bu fotoğraflar şu anda yanımda değil ve onları arayıp bulmam şu an maalesef mümkün de değil. Ve aramaya kalksam bile çok zaman alabilir. Ama bu dizi fotoğrafların olayın diğer kahramanlarından birkaçında da bulunduğunu bildiğim için onlardan rica ettim.

Nitekim yanılmadığım hemen belli oldu. Ali Güzel çok kısa bir süre içinde kazayla ilgili dört, gösteri ve yürüyüşle ilgili üç fotoğraf ile olaylara ilişkin olarak gösteri ve yürüyüşün sonunda Ergani'de eski Halkevi bahçesinde okunan bildirimizi yayınlayan Tokat'ın *Alınteri* isimli ve birinci sayfasındaki duyurusundan, içeriğinden Türkiye İşçi Partisi (TİP)

yanlısı olduğu anlaşılan ilerici haftalık derginin tek tek sayfalarını gönderdi. Böylece araştırmalarımnda dev bir adım attım.

Ali Güzel, Şeref Yıldız, Ahmet Rahmi Güzel, Kahraman Gündüz Güzel ve her biri bütün aile üyelerini de seferber ederek, gönderdikleri değişik iletilerle epey bilgi daha aktardılar. Olaylar zincirinin halkaları biraraya gelmeye başladı.

Gelen bilgilere göre ve görsel malzemeye dayanarak ilk metni yeniden yazdım. O zaman metin genişledi . 18 Eylül 2009'daki ilk metin 10 bin vuruştı. 20 Eylüldeki 10 bini biraz geçti. 24 Eylüldeki ise 12 bini. İşte o zaman kitapçık fikri bir çiçeğin bütün renkleriyle birlikte doğaya açılması gibi açıldı aklımda. Evet bu metinden hareket ederek biraz daha geniş, biraz daha derli toplu bir şey yazmalı, fotoğraflarla ve diğer görsel mazeme ile bir kitapçıkta biraraya getirmeliydim. Çok güzel. Böylece anlatılanlar ve yazılanlar daha kalıcı olacaktı. Dahası iyi görsel malzemeyle donatılmış bir kitapçık Ergani kütüphaneleri başta birçok kütüphaneyi süsleyebilecekti. Ergani toplumsal tarihi bunu hak ediyordu. O zaman oturup yazmak gerekiyordu. Ben de öyle yaptım. Kalem ben tuttum ama benim anımsadıklarımı verdikleri bilgilerle tamamlayan, kimi eksikleri gideren, kimi yanlışları düzeltmem yardımcı olan amcamoğlu Ali Güzel'e en başta büyük bir teşekkür etmem lazım. Bendeki büyük teşekkürün Türkçesi binbir teşekkürdür. Amcaoğlu sağol varol. Sonra Şeref Yıldız'a teşekkür borçluyum. Kardeşlerim Ahmet Rahmi Güzel ile Kahraman Gündüz Güzel ve bütün aile üyelerine de binbir teşekkür. Elbette ve bilhassa bir fotoğrafla bütün bu yolculuğun işaretini veren değerli hemşerim Müslüm Üzülmüş'e. O işareti çakmasaydı anılarımız daha çok beklerdi akıllarımızın sol köşesinde, fotoğraflarımız ise sapsarırdı üzüntüden. Görülmemiş olmanın üzüntüsünden. Oysa şimdi onlar görücüye çıktılar. Beğenip beğenmemek size kalıyor. Bana sorarsanız unutulmamaları, hep hatırlanmaları gereken an(ı)larımızdır. Bilhassa saklanmalı.

M. Şehmus Güzel, Paris, 17 Kasım 2009

Cuma, 30 Temmuz 1965

Kaza

1964'te Üniversite sınavları ilk kez Türkiye düzeyinde ve alınan puana göre yapılıncaya Ergani'den, Diyarbakır'dan, diğer ilçelerinden, Urfa'dan, Mardin'den ve bütün Anadolu'dan, o zamana kadar görülenden daha çok sayıda ve kimi kasaba ve kent açısından ilk defa, gençler İstanbul ve Ankara'daki değişik fakülteleri kazandık ve öğrencilik hayatına başladık.

Erganili öğrencileriz artık ve tümümüz solcuyuz. Birkaç yıl önce Ankara Hukuk Fakültesi'ni kazanmış amcamoğlu Ali Güzel hem ağabeyimiz, hem öğrencilik hayatında yol göstericimiz, hem can yoldaşımız. Aramızda İstanbul'daki değişik fakültelerde okuyan Remzi Vural, Zeki Sezer, Zülküf Güneli, Yaşar Can, Şeref Yıldız var. Hadi Özgül ve ben hariç bütün çocukluk ve ilkgençlik arkadaşlarımız İstanbul'da ve tümüne yakını Diyarbakır Yurdu'nda kalıyor. Hadi, Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi'nde, bendeniz Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeyim. Ankara'dayız evet. SBF'de Abdülkadir Aksu gibi Diyarbakırlı birkaç hemşeri var ama Erganili olarak benden başka kimse yok. Hadi ile de her gün görüşmemiz mümkün olmuyor, doğal olarak koskocaman ve bizim gibi taşralılara karşı tam bir vurdumduymazlık içindeki başkentte. Canım sıkılmıyor değil hani. O nedenle sık sık İstanbul'a gittiğim ve bütün hemşerilerimi bulup acılı kebab (O yıllarda İstanbul'da kebab yenebilecek lokanta sayısı çok azdı), çiğ köfte yemek nasip oluyordu. Ankara'da ise

amcamoğlu Ali Güzel'le SBF Yurdu'na neredeyse bitişik Hukuk Fakültesi Yurdu'nda, önündeki bahçede veya Ali Abe'min çok yataklı koğuşum-su odasında, çig köfteli hemşeri günleri yapıyorduk. Hele güneşli bir günse değme keyfimize. Bahçeye serilip yayılıyorduk. Ve öyle kalakalı-yorduk, memleket haberlerini alıp vererek. Memleket meselelerini ko-nuşup, tartışarak. Tahir Kan da zaman zaman bize katılıyordu... Veya biz zaman zaman Tahir Kan'ın evine misafir oluyorduk...

Evet bütün Erganili öğrenciler hem mutluyuz hem de, hilafım yok-tur, tümümüz solcuyuz. Tarık Ziya Ekinci ağabeyimiz Türkiye İşçi Parti-si adına propaganda yapmaya veya seçim kampanyası vesilesiyle Erga-ni'ye geldiğinde, kahvelerden birinin önünde, kürsülerimizi çekip, etra-fını sarıp sarmalıyor ve can kulağıyla dinliyorduk. Bir-iki arkadaşımız hafif solcu ve daha çok kuru fasulyeci ve çorbacı bile olsa durum buy-du.

Yaz dinlencesi vesilesiyle kasabamıza, o şirin ve canımız gibi sevdi-ğimiz küçelere dönünce arada bir Hilar, arada bir Narlık yapıyoruz, ka-çak şarap içtiğimiz oluyor, dünyayı kurtarmak üzereyiz amma henüz ey-leme geçmeye karar verememişiz... Veya veremiyoruz. Veya abelerimi-zin kararlarını bekliyoruz...

İşte böyle bir zaman diliminde, bir yaz dinlencesinin son demlerin-de, takvimlerin 30 Temmuz 1965'i gösterdiği çok sıcak, bol güneşli ve epey erken kalkılmış bir sabahın öğlene devrilmek üzere olduğu Erga-ni'mizde, Ergani'nin bebelerini askere götürmek üzere, o bildiğiniz tili-lili, türkölü, ağıtlı, bol yemekli ve kaçak şaraplı, «sağlam gönderiyorum, sağlam dön» merasimleri yapılıyor. Evet uzun lafın kısası bugün askere sevkیات günüdür. Askere yolculama günüdür bugün. Bugün Ergani'de ana baba günüdür. Ağlayanlar var. Gülenler. Helalleşenler de. Çünkü gidip dönmek, gelip göremek var. Kitapta bunların hepsi yazılmış, okunmuş, ezberlenmiş, biliniyor. Bu topraklar kardeşlerim çok asker vermiştir. Çoğu dönemeyenlerden. Bir daha eşini, çocuklarını, evini, anasını, babasını, kardeşlerini göremeyenlerden. Bir daha Çift Pınar'ın serin sularından içemeyenlerden. Bunu en iyi analar bilir. Sevgililer bi-lir. Bacılar ve kardeşler bilir. Siz bilirsiniz. Evet siz bilirsiniz. Siz. Babalar

da bilir fakat konuşmazlar. Kimseler de onları konuşturamaz. Dillerini içlerine çevirirler. Kendi kendileriyle konuşur kendi kendileriyle dertleşir, dertlerini içlerine dökerler. Kimi zaman bir keklğin bir babayı ağlarken gördüğü rivayet edilir. Ama bu bir rivayettir ve henüz ispatlanmamıştır. Bu bizim halkımızdır lo ! Bizim defterimizde aynen böyle yazılıdır. Bilisiz.

Birden öğlen ezanı okunur ve namaza niyet edenler bakarsınız acele acele dükkanlarının darabalarını indirirler, kapıya bazen bir süpürge koyarlar uzunlamasına, bazen bir bebe bekler o kocaman dükkanı. Çocukken çok dükkan beklemişimdir, bilirim. Kürtçe konuşması şarttır bebenin, yoksa ticaret yapamaz, işleri yürümez. Batar dükkan ve bu işin şakası da yoktur. Ama bi de bi Kürtçe konuşsun, bu işe köylüler Kürterin en Kürtleri bayılırlar: «Lo bu çocuk bizdendirmi» derler, bakarsınız.

Sonra avluları tıka basa dolu evlerin kapıları açılır ve Ergani'den İstasyon'a kadar gidecek yeni yetmelerin taşınması gerekir. Bugün askere sevkıyat günüdür sakın unutulmasın. Bıyıkları terleyen ve hatta bıyıkları henüz terlememiş gençler, saçlar efendice kestirilmiş, bıyıklar sıvazlanmış, sarılıp öpüşürler kardeşleriyle, varsa genç eşleriyle, doğmuşsa bebeleriyle, ana babalarıyla, yakın uzak akrabalarıyla... Kimi endişeli ve bazen korkudan uçuk. Kimi kendinden geçmiş. Kaçak şarap vurdu mu fena vurur çünkü.

Yolcu edenler, gidenler ve gelmeleri dört gözle beklenecekler çok kalabalık olunca otomobil, otobüs yetmiyor. Zaten otomobil tünne. O günlerde Ergani'de tek otomobil bile yoktu. Otobüsler de herhalde o gün o saatte, öğleden sonrası saatleri, Diyarbakır'da olmalı... O zaman traktör mraktör veya kamyon mamyon, artık ne varsa çoluk çocuk biniliyor ve İstasyon'a doğru gidiliyor... Traktör veya kamyon kullanmayı bilenlerin sayısı da çok az. Kimsede ehliyet mehliyet te yok. İşte böyle «sürmeyi» az bilenlerden biri direksiyona geçiyor. Günahını almayayım ama amcam torunu bizim «Bıçakçı» Fahri miydi acaba ? Bunları kardeşim Ahmet Rahmi Güzel benden iyi anımsar mutlaka. Rahmi'ye sordum nitekim: O asker adaylarının traktörle değil kamyonla götürüldüğünü anımsadığını yazdı. Ve şunu ekledi: «Efe' Fahri traktör kullanmamıştır.»

Tamam peki. Hele «Efe» Fahri'nin daha bacak kadar çocukken çektiirdiği bitirim bi fotoğrafını görseniz siz de söyleyeceğinizi unutursunuz. Kesin. Amcamoğlu Ali Güzel'in bana ilettiği, Tokat'ta yayınlanan 12 Ağustos 1965 tarihli haftalık gazete *Alinteri*'nde yayınlanan bizim hazırladığımız ve 2 Ağustos 1965'teki gösteri ve yürüyüş sonrasında okunan bildirimizde ise bu konuda aynen şunlar yazılı: «(...) ehliyetsiz şoförün kullandığı trafik muayenesinden geçmemiş kamyonla (...)» Ama bu konunun yine de araştırılması gerekiyor sanıyorum. Ancak hangi araç olursa olsun kullanan ehliyetsizdir. Bunu apaçık biliyoruz. Araştırmalarım ve bugünkü son verilere göre, kullanılan araç kamyon. Kullananın ve sahibinin ismini bile buldum. Şoför Zülfikâr Fincan. Aslında bunu ben bulmadım kardeşim Kahraman Gündüz Güzel buldu. Evet durum bu.

Genç adamlar kamyonla giderken, endişelerine, şuna buna rağmen ve kimbilir belki bu endişelerini bir parça azaltabilmek umuduyla veya şenlik havasını birkaç dakika daha uzatabilmek umuduyla, yolda da şenlik ve şamata faslını sürdürüyorlar...

Ergani'den tam çıkılırken, hani Ortaokul binası var ya (bugünkü Lise binası), onu biraz geçtikten sonra, henüz Ergani ile bütünleşmemiş, bir parça kendine özgü ve apayrı bir köy gibi, uslu ve içine kapanık yaşıntısını sürdüren Bagur'un tam yanı başından geçerken, Bagur Çeşmesi'nin karşısındaki virajda kamyon devriliyor. O kadar insan tarlaya, sağa sola savruluyor. İki ölü ve yirmiden çok yaralı. Bazı kaynaklar ölü sayısının ikiden çok olduğunu söylüyor. Ama bunu kesin olarak saptamak olanağı bulamadım. Şu kesin ama: Kaza anında şoför Zülfikâr Fincan'ın oğlu Ali Fincan hemen ölüyor.

O gün çekilen fotoğraflar bizzat kendileri konuşuyor, kendileri anlatıyorlar. Dört fotoğraf aynı zamanda dört serzeniştir. Dört bedduadır. Dört ağıttır. Dört isyandır. Gelin kulak kabartalım:

Bir can yatıyor. Toprağıyla bütünleşmiş, toprak olmuş dersiniz. Yalın ayak. Pantolonu zahmet çekmişler soyundan. Canın o yoksul ve muhtemel tek çeketiyile yüzü kapatılmış. Bu can bizim ölümüzdür kardeşlerim. Bizim. Kasketi savrulmuş, başka kasketlerle birlikte. Yanında sanki son yudum suyunu içtiği naylondan sitil... Ulan naylondan da sitil mı olurmuş ! Senin sitilin batsın kahpe kader ! Yanı başındaki bobçasında yol katığı, nafakası. Köşkerlerin baş belası, tümüne «top attıran» Gislaved lastikler, «Gislaved icat oldu yemeni bozuldu», Gislavedde somutlaşan emperyalizme karşı sıkı ve sahibici kavgasını cansiparene sürdüren yemeniler, arkasına basılmış kasaba malı yemeniler sahibsiz...

Kaymakam Beğ kasketim savrulmuş. Başım açıktır. Sol gözümden kan var. Askerimi yolculama için daha dün eşimin göz nuru ve el emeğiyle yıkadığı pırıl pırıl gömleğim yırtılmış, dişlerim sökülmiş Kaymakam Beğ. Gözlerimde hiddet, şaşkınlık Kaymakam Beğ. Ben düşmüşsem belki ama boynumu bükmemişem Kaymakam Beğ.

*Hilafsız sinek kaydı traş
olmuşam Kaymakam
Beğ. Kitaya varamadan
ama yaralanmışam, elle-
rim tutmiyi Kaymakam
Beğ. Hangi elle kullani-
yım silahımı Kaymakam
Beğ, sen söyle.*

*Askeriye yolunda ölmüşem
Kaymakam Beğ. Ölümü
kaldiremisiz. Öledir Kay-
makam beğ ? Öle diyiler
bizim Yiğitler. Bilisin. Lo
beni duymaymısan Kay-
makam beğ. Lo sen nereli-
sen ? Senin...*

... Kaymakam Beğ bizim oralı değildir. Bilmez, tanımaz halkımızı. Dilini anlamaz. Bir tek dil bilir: Devlet dilini. «Bir Kürt ölmüş, ne olur ?» dediği duyulur, ölülerin yakınları ve halkımız aşağılanır böylece. Biz bunu kabul edebilir miydik ?

Yaralıların ve ölülerin yakınları, kazadan sağ salım kurtulanlar, Bagur'dan koşup gelenler, Bagur Çeşmesi'nin başında kuyruktaki kadınlar, hemşerilerimiz ne yapıp yapıp iki ölü ve yaralıları Ergani Hastanesine yetiştiriyorlar.

İşte o an Ergani'de gülmeler kesilir. Kasaba yas tutar. Yas yayılır. Yas Makam Dağı'na kadar çıkar. İner. Çıkar... İner çıkar...

Ama Hastane'nin «iki doktoru da raporlu olduklarından», hastanede yetkili doktor bulunmaz. Hatta bir sağlık memuru bile yoktur hastanede. Yaralıların Ergani'de tedavileri mümkün değildir. Diyarbakır'a götürülmeleri lazımdır. Ve gençlerden biri, bir asker adayı, ağır yaralıdır. Onun il merkezine götürülmesi için hızlı ve sağlam araç gereklidir. O zaman Ergani Savcısı'nın emri üzerine her görülen araçta el konulur. Makam arabasını vermesi için savcı tarafından kasaba veterinerine bir polis memuru gönderilir, fakat veteriner, polis memurunu tersler. Onun aracı kasabanın o sıradaki en hızlı vasıtasıdır oysa. Veteriner Beğ de iyidir iyi olmasına ama o da bizim oralı değildir. Hayvanların dilini anlar bizim ne dediğimizi anlamaz. Hele bak ! Trafik kazası olduğu sırada, evet tam da o sırada, Veteriner Beğ Mezbahadan yeni dönmüştür ve kendisinden yaralıların taşınması için jipi istenince vermemiştir. Ve hatta «Arabam pisenir» demiştir. «Ulan senin arabanın içine sıçayım deyyus !» deyivermiştir bir Erganili. Bu Erganililer de kardeşim gözünü bu daktan esirgemeyenler türünden hani. Yahu insan devlet memuruna böyle der mi ? Demiş işte bikere. Ama bu değil, asıl veterinerin dediği bize çok koydu. O veteriner ki aynı aracı, resmi aracını yani, babasının malıymış gibi özel işleri için, hatta çok özel eğlencelerine gitmek ve dönmek için kullanmaktan kaçınmayan bir yaratıktır. Veteriner Beğ çok ayıp etmiştir. Çok, evet çok. Oysa o gün o saatte Ergani'de bu işi yapabilecek tek araç Veteriner Beğin jipiydi. Fakat Veteriner Beğ müsaade etmiyor... Ve hatta yineliyorum, «Arabam pisenir» ve buna benzer başka

şeyler diyor ve bu söyledikleri anında bütün kasabada duyuluyor... Halkımız sarsılıyor bu sözlerle. Halkımız bu işe isyan ediyor... Gel de isyan etme bakalım. Bir tarafta iki ölü, biri ağır yaralı yirmi kadar genç öte yanda beş para etmez sersefil bir araç. Sonra akıl almaz bir laf: «Arabam pislenir»...

Seref Yıldız'ın bana yazdığına göre, Veteriner Beğe «Yahu yaralı genç zamanında Diyarbakır'a yetişmezse çocuk ölecek» denince verdiği yanıt kan donduracak cinsten:

-«Ölürse ölsün Kürt değil mi !»

Bir kamyon bulunur ve ağır yaralı gençle diğer yaralılar bu kamyonu bindirilir. Dördüncü fotoğrafta görüldüğü gibi. Onlar Ergani'den Diyarbakır'a, altmış kilometrelik o yolu, o sıcakta, o yakıcı güneşte, üstü açık bu kamyonu geçtiler. Yanlarında ne bir hastabakıcı, ne sağlık memuru, ne ilk yardım için herhangi birşey. Şimdi düşünüyorum da, belki diyorum, ağır yaralı bu gencin ölmesi üzerine ölü sayısı ikiye çıktı. Veya üçe. Yani kazanın ilk anında bir veya iki ölü vardı. Sonra bir de bu ağır yaralı ölünce sayı arttı. Yani Ergani Hastanesi'nin doktorsuz ve hatıta sağlık memursuz bırakılması, can kurtaranının bile bulunmaması ve nihayet Veteriner Beğ'in sorumsuzluğu bir canın daha alınmasına neden oldu.

Bunun üzerine gelişmeleri izlemiş ve fena halde etkilenmiş biz üniversite öğrencileri, resmi yetkililerin tavrını protesto etmeliyiz dedik. Kasabada bir gösteri ve yürüyüş eylemi düzenlemeye karar verdik. En başta Ali Güzel, sonra Remzi Vural, Zeki Sezer, Yaşar Can, Şeref Yıldız, Hadi Özgül ve ben, işte toplamımız yedi kişiyiz. Kardeşlerimizi, yeğenlerimizi, teyze, hala ve amca çocuklarımızı da de sayarsak sayımız yirmiye, otuza veya kırka yaklaşıyor. Bunlar düzenleyiciler, hazırlık çalışmalarının ilk anından sonuna kadar koşturanlar. Ama hazırlıkların sonrasında ve gösteri ve yürüyüş anında, eylemimiz, akraba, yakın ve uzak tanıdıklar sınırını çok aştı ve bütün kasabayı sarıp sarmaladı. Devlet memurlarından birkaçı da katıldı.. Özellikle köylü kökenli ve kazadan en çok etkilenen halkımız yanımızda yer aldı...

Hazırlıklar

Kardeşim Ahmet Rahmi Güzel'in bana bildirdiğine göre, gösteri ve yürüyüş için yasal izin işini avukat Mustafa Subaşı çözümlemiş. O yıllarda Ergani'deki tek avukat oydu. Bu işleri en iyi o kotarabilirdi. Gösteri ve yürüyüş fotolarında en önde, ama ilk sıradaki biz öğrencilerle kolkola değil de, bizden biraz ayrı gibi ama hemen yanımızda yürüyen, o Ağustos sıcağında koyu renk elbisesiyle dikkat çeken, bir parça şişmanca hemşerimiz Mustafa Subaşı'dır. Rahmi'nin verdiği bu bilgi üzerine Ali Güzel, Rahmi'nin yanıldığını ve başvuruyu kendisiyle birlikte birkaç aradaşın oluşturduğu «Yürüyüş Tertip Komitesi»nin yaptığını bildirdi. Ali Güzel'in aktardığının gerçek olduğundan eminim. Çünkü hazırlıklarda yöneticimiz veya doğal liderimiz oydu.

Gösteri ve yürüyüş için resmi başvuru yapılınca yetkililer nasıl bir eylem düzenlemek istediğimizi öğrendiler ve etekleri tutuştu elbette. Ali Güzel'in bana bildirdiğine göre, Kaymakam Beğ Erganili bir hemşerimizi, ki bu Mustafa Subaşı'dır, araya koyarak Ali Güzel'i ve onun şimdi isimlerini anımsayamadığı, iki arkadaşımızı makamına davet ediyor. Sözü burada Ali Güzel'e bırakıyorum:

«Aradan çok zaman geçti, yanlış bir şey söylemekten de kaygı duyuyorum, yanılmıyorsam Sayın Mustafa Subaşı, kaymakamın mesajını bize ilettiler. Sayın Subaşı daha sonra gösteride bizimle birlikte yürüdü, gönülden arzusu da yürüyüş doğrultusunda olabilir. Ancak çok iyi hatırlıyorum ki biz birkaç arkadaş (kimler olduklarını şimdi hatırlamıyorum) yürüyüş tertip komitesi olarak resmen başvurmuştuk. Mustafa Subaşı'nın

belki işin takibi veya yol gösterme gibi bir katkısı olmuş olabilir. Sayın Subaşı, kaymakamın bizimle görüşmek isteğini bize iletince kaymakamı makamında ziyaret ettik.

Kaymakam, 'bir zamanlar biz de gençtik... Haklısınız ama' girişinden sonra nasihat ve tehdit makamından bir şeyler söyledi. Biz, yürüyüşümüzü yapacağımızı, bundan vazgeçmeyeceğimizi belirttik ve 'huzurun'dan ayrıldık. Bundan sonra ise çok ilginç ve epey komik bir şey oldu. Yürüyüşü yapacağımız böylece kesinleşince, polis komiseri, o sırada ilçedeki en yüksek rütbeli polis memuru, protesto konusu trafik kazası sonrasında ölü ve yaralıları taşıma işinde polisin 'üstün gayret gösterdiğini' ileri sürerek, 'makine misin, motor musun be polis !' yazılı bir pankart da yazıp taşımamızı rica etti. Biz komiserin ricasını değerlendirmeye dışı bıraktık ama önerdiği o slogan yıllarca dilimizde pelesenk oldu! İki de bir yineleyip durduk.»

«Makine misin, motor musun be polis !» de hani öyle kolay kolay unutulacak cinsten bir laf değil doğrusunu isterseniz. Evet Ali Güzel'in anlattığı gibi, kaymakamın nasihat ve tehditlerini, polis komiserinin önerisini değerlendirme dışı bıraktık ve gösteri ve yürüyüşün hazırlanmasını a'sından z'sine kadar biz öğrenciler üstlendik. İstanbul ve Ankara'da gösteri ve yürüyüşlere katılmışız, «polislere kök söktürmüşüz». O yıllarda henüz ne «Fruko»lar piyasaya çıkmıştı, ne «Pepsi»ler, ne de başka bişey. Gösteri ve yürüyüş konusunda bir parça deneyimliyiz yani. Aman aman ! Ankara'da polis çemberini yarıp TBMM'ne kadar yürümeler mi dersiniz ? Grev çadırlarında emekçilerle, gecekonduvarlarda yoksullarla, zahmet çekmiş ve asla rahat edememiş vatandaşlarımızla dayanışma mı dersiniz ? Gördüğümüz her türlü haksızlığa karşı çeşit çeşit protesto eylemleri mi dersiniz ? Hepsinde bizim de ayaklarımız halaya durmuş, biz de bağırış ve pankartlarımızı rüzgarda dalgalandırmışız, Ankara ve İstanbul sokak, cadde ve meydanlarında. Ve biraz önce dediğim gibi memleketi kurtarmamıza da az bişey kalmış zaten. Bugün mutlaka inanmayacaksınız, ama biz o günlerde pek yakında ülkeye sosyalizmin geleceğini, canımızdan çok sevdiğimiz topraklarımıza sosyalizmi bizim getireceğimizi, bütün dertlerin çaresini bulacağımızı, ülkemizi düzlüğe çı-

karacağımızı, çilekeş vatandaşlarımızı özgürleştireceğimizi ve refaha kavuşturacağımızı sanıyorduk. O kadar açlık, yoksulluk, sefalet ve beceriksiz siyasetçi olunca akıllı sosyalistlerin iktidarı almasından daha doğal ne olabilirdi ki ? Hayallerimiz masum, insancıl ve çok güzeldiler.

Ergani'de hummalı bir faaliyete başladık, alışılmış olmayan cinsinden. Ali Güzel doğal önderimizdi. Hem bizimle öğrenciydi hem bizden birkaç yaş büyük ağabeyimizdi. Ağırbaşlılığıyla kasabada herkesin sevgisini ve takdirini kazanmış, hepimizin çok sevdiği ve saygı gösterdiği bir önder. Öyle emir filan vererek değil, herşeyi sanki hep birlikte hepimiz kararlaştırıyormuşuz gibi duyumsatarak gerçekleştiriyor(duk). Ali Güzel uslu ve akıllı bir liderlikle yapılacakları yönetiyordu.

Şeref Yıldız'ın bana yazdığı şu satırlar Ali Güzel'in doğal önderliğini çok iyi betimliyor: «Ali Güzel yürüyüşte önemli rol oynadı. Bizi bir araya getiren, toplayan ve birlikte hareketi sağlayan Ali Güzel'di.» Ali Güzel o günlerde 22 yaşındaydı. Remzi, Zeki, Şeref yirmilerinde. Yaşar ve Hadi 19 veya 20 yaşında. Öğrenciler arasında ben 18 yaşımla en genç ve en çelimsiziydim. Fotoğraflarda apaçık belli oluyor nitekim. Kardeşim Rahmi 16'sında, Gündüz ise 14'ündeydi.

Ali Abemlerin yukarı sokaktaki evlerinin avlusu taşandı ve genişti. Her yaz mevsiminde olduğu gibi Halil Amcamlar evcek Narlık'a taşınmış oldukları için ev müsaitti. Evin giriş katındaki yan odada ve oradan çıkılan taş avluda hazırlıklarımızı yaptık. Fotoğraflarda gördüğünüz o dev pankartı o avluda biz yazdık. Evet aynen, o bezi ve kırmızı boyasını biz satın aldık, sonra onu orada yere serip biz yazdık. Ne özenle. Ne zahmetle. Anlatamam.

Ali Güzel'in bana ilettiğine göre, «Kartonlardan da pankartlar yaptık». Ne tür sloganlar yazdık üstüne ? Şimdi tümünü anımsamam maalesef mümkün değil. Ama epey çalıştık. Yürüyüşün nasıl yapılacağına, nerede başlayacağına, nerelerden geçeceğine, nerede ve nasıl bitirileceğine biz karar verdik. Her şeyi önceden ince eleyip sık dokuduk. Epey tartıştık da.

Bu hummalı çalışmalarımız içinde eve gelip giden, gidip gelen arkadaşlar, dükkanlardan, kahvelerden, çarşıdan, pazardan, mahalleler-

den, meydanlardan, futbol sahasından (futbola fena halde vurgunduk çoğumuz ve çoğumuz cimbomu tutuyorduk aşırı derecede), evlerden bilgiler ve haberler getiriyorlardı. Bizden de onlara ve oralara haberler götürüyorlardı. Git-gel kayışı tıkr tıkr işliyordu. Bagur halkı bizi destekliyordu. Bu kesindi. O kadar acıyı o kadar derdi ancak Bagurlular çekebilirdi ve artık bıçak kemiğe dayanmıştı ve seslerini duyurmak istiyorlardı... Kasabadaki köy kökenliler bizimleydi. Olaylar onları tahmin edilebilecekten daha çok etkilemişti. Ergani'deki devlet dairelerinde çalışan memurlardan Reşad Özdal bizimleydi. Tahsin Abem'in futbol arkadaşı, daha birkaç yıl öncesine kadar Ergani Gençlik Spor'un gelmiş geçmiş en iyi oyuncularından biri, kavgada da birinci, Amcam Halil Güzel'in kızı, Ali Güzel'in ablası Nihal'le, 1959'da yirmi yaşlarındayken ölümüne kadar, evli, yani Ali Güzel'in eski eniştesi, işte çok sevdiğimiz Reşad Abimiz. Aynı zamanda Hadi Özgül'ün dayısı oğlu. Reşad Abe'nin kardeşi Hikmet ve birkaç memur daha bizimleydi. Reşad Abi Maliye'de çalışıyordu, Hikmet Abi Nüfus Dairesi'nde. «Her ikisinin de Ali Güzel'e sevgi ve güvenleri vardı.» Bunu Şeref Yıldız yazıyor aynen böyle.

O günlerde Ergani'de öğretmenlik yapan ikisi de Erganili Zülküf Bozkurt ile Enver Atılğan ve birkaç öğretmen daha bizim taraftandı. Zülküf Abe aynı zamanda eniştemdir, Niğar Ablamın eşidir, ve Bagurludur. Zülküf Bozkurt aynı zamanda kardeşim Gündüz'ün öğretmenliğini de yapmıştır. Daha sonra Gündüz'le evlenecek olan Mehpare Gülben'in de öğretmenidir... Aytekin Ramazan Güzel'in de... Enver Atılğan ise Ergani'de çok iyi tanınan ve çok sevilen bir insandır. Bilhassa Sezai Atılğan'ın, canımız gibi sevdiğimiz Sezai Abe'nin, nam-ı diğer «Topal Sezo»nun, kardeşidir. Sezai Atılğan henüz yazılamamış, henüz okunamamış bir Ergani destanıdır. Kardeşim Gündüz'ün yazdığı gibi, «Erganili bütün gençler onun arabasını itip onunla sohbet etmişlerdir.» Sezai Atılğan *Alınteri* gazetesinin Ergani muhabiridir. Ve bizim bildiriği gazetesine, Tokat'a kadar gönderen de odur. Hayatı roman insanlarımızdan biridir Sezai Atılğan. Hepimize mutlaka bir veya iki kalıcı hayat dersi vermiştir. Karşılıksız. Ve bilhassa meselenin sol tarafından.

Ergani’de o yıllarda Erganili başka öğretmenler de vardı: Zeki Sezer’in ağabeyi Aziz Sezer gibi. Kasabanın İlköğretim müdürü de Erganili Remzi İpek’ti.

Öğretmenler yürüyüşümüze mutlaka sıcak bakıyorlardı ama memur oldukları için ve bir aksilikle kasabadan başka bir yere tayin edilmeleri olasılığı korkusu veya çekingesiyle hazırlıklar safhasında ve hele gösteri ve yürüyüşte ortalıkta görünmediler. Remzi İpek ise ilköğretim müdürü olarak kaymakamlığa ve idareye yakındı, dolayısıyla böyle bir eyleme mesafeliydi.

O günlerde Ergani İstasyonu’nun hemen dibinde Dicle Öğretmen Okulu (eski Köy Enstitüsü) bulunuyordu, gösteri ve yürüyüş yaz dinlenmesine rastlamakla birlikte, okuldaki personel ve varsa öğrenciler üzerinde ne tür bir etkisinin olduğu araştırılmaya değer. Öte yandan Erganili olan ama o günlerde Diyarbakır’ın değişik ilçelerinde görev yapan öğretmenlerin olaydan, bu olayın yankılanmasından ve gösteri sonrasındaki gelişmelerden nasıl etkilendikleri de araştırılmalı. Nihayet böylesi bir eylemin Diyarbakır’da ve yakın çevresinde nasıl algılandığı, ne tür yorumlandığı da araştırılmalı.

Pazartesi, 2 Ağustos 1965

Gösteri ve Yürüyüş

Hazırdık artık. Ve hepimiz çok heyecanlıydık. 2 Ağustos nihayet bugündü demek. Bu şirin Pazartesi günü. Hava Ergani sıcağı. Güneş en güzel giysileri içinde. Kasaba bizim gibi heyecanlı.

Demek yürüyüş saati geldi çattı. Evet hepimizde bir heyecan. Biz hazırdık ama kaç kişi gösteriye katılacaktı, kaç kişi bizimle yürüyecekti ? «Güvenlik güçleri»nin tavrı ne olacaktı ? Hiç bilmiyoruz. Ergani'nin ilk toplu gösteri ve yürüyüşü olacak. Ergani'de daha önce böyle bir gösteri ve yürüyüş yapılmamış.

Çoğumuzun dirsek çürüttüğümüz sıraları pencerelerinden bize bakan, ve bir parça da bahçeye doğru sarkan, kasabanın o günlerdeki tek ilkokulu, Merkez İlkokulu, neredeyse yepyeni Belediye Binası ve dokunsan ah diyecek Hükümet Konağı'nın yani kaymakamlık binasının önünden yürüyüşe başlayacağız.

Biz daha oraya vardığımızda gördüğümüz manzara bizi coşkuyla heyecanlandırdı: Gözünü sevdiğimin hemşerilerimiz bizi bekliyorlardı. Biz gururluyuz onlar gururlu. Başlarımız gökyüzüne değdi degecek. Makam Dağı bile daha görkemliydi o saatte.

Büyüklerimizden de birkaç kişi var ki bu bize hem güç katıyor hem de güven veriyordu. En başta amcamoğlu ve Ali Güzel'in ağabeyi Kemal Güzel. Evet biz esnaf ve tüccarlardan kim veya kimler gelecek diye merak ediyorken, Kemal Abe çıkageldi. Sanki gösteriye katılması son derece doğalmış gibi. Sanki günlerdir bizim hazırlıklarımızı, koşturmala-

rımızı sempatiyle ve göz ucuyla izleyen o değilmiş gibi. O da bizim gibi coşkulu ve heyecanlı. Ve sevinçli: Oldum olası «okuyanları» destekleyen, teşvik eden hep oydu çünkü. Bugün eminim Kemal Abemizin katılımı aynı zamanda sanki bizi «korumaya» da yönelikti. Hiç kimse, evet hiç kimse bize yan gözle bakmasın, bakamasın, tek tatsız laf etmesin, edemesin diye. Reşad Abe de biraz öyle bir tarzdaydı o gün. Yürüyüşte çekilen fotoğraflara bakın, Reşad Abe hep en önde, solumuzda veya sağımızda ve kimi kez birinci sıradakilerden biraz önde.

Tamam hazırız artık. Yola çıkabiliriz. Haydi yürüyüşe başlıyoruz.

Yürümeye Başlıyoruz.

Dev pankartımızda «Devlet Organları Arasında Bu Ne Sorumsuzluk» yazıyor. Düzenle sıraya diziliyoruz, heyecanlı, mutlu, coşkulu ve onurluyuz aslan hemşerilerimizle. İşte en önde solda Reşad Abe, onun yanında ismini maalesef bilemediğim uzun boylu bir genç, boynunda fotoğraf makinası olmalı, hemen arkasında ve biraz görüntüsünü kestiği Mustafa Subaşı, onun yanında Ali Güzel, sol elinde bir kağıt, bu yürüyüş sonunda okunacak bildiri metnidir, yanında Remzi Vural, sonra bendeniz, bir adım kadar önümde kardeşim Rahmi, elinde Mustafa Subaşı'nın avukatlık bürosundan «ille alın ve mutlaka taşıyın» diye verdiği

Mustafa Kemal Atatürk'ün bir Anadolu gezisinde tren penceresinde çekilmiş portresi. Böylece «güvenlik güçlerinin» olası müdahalesine karşı bir tür kalkan taşıyan ve kendisi de kalkan görevini üstlenen Rahmi oldu o gün. Hepimizin kardeşleri de o gün o saatte oradaydı. «Böylesi günde yalnız bırakmak olmazdı.» Rahmi'nin solunda güneş gözlükleriyle Yaşar Can, sonra Zeki Sezer, o da gözlüklü, ikisi de «artist gibi». Haklarını yemeyelim iki arkadaşımız da yakışıklı çocuklardı. Sonra Hadi Özgül sıradaki yerini almış, Hadi bir parça arkasına dönmüş, gelenlere bakıyor gibi, yanında Şeref Yıldız. Şeref'in sırtında yaz kış hiç terketmediği şirin hırkası. 'Şeref'in alemet-i farikası hırkasıdır' desem alınmaz umarım. En şık ve en güzel hırkalardan koleksiyonu var sanırsınız.

Yürüyoruz evet. Sayımız az buz değil.

Kasabamızın bütün çocukları, ilk ve orta okul öğrencileri (lise henüz açılmamıştı) bizimle beraber. Mahallelerimizin bütün bebeleri coşku ve şenlikle önde, yanlarda ve arkada koşarak moşarak katılıyorlar...

«Sinemacı», foto muhabiri ve gazeteci Adil Abe hem fotoğraf çekiyor hem de kendisi de bir makinaya yakalanıyor ve kendisi de fotoğraf oluyordu... Demek ki o gün fotoğraf çeken tek kişi Adil Abe değildi. Peki benim fotoğraf makinamla fotoğrafları o gün kim çekti ?

Fotoğraflarda gördüğünüz gibi epey kalabalık bir kitle yürüyor... Önünden geçtiğimiz evlerde kadınlar, bizim kadınlarımız, başlarında tülbentleri, kalpleri sıkışık belli oluyor, ama gönülleri bizimle harbiden, kimi penceresinden başını uzatmış, kimi kapı önlerine çıkmış, eşiklerde bizi alkışlıyorlar. He lo bizi alkışlıyorlar. Bize alkış tutuyorlar. Kadınlarımız. Biz sessiz yürüyüş yapıyoruz onlar bizi alkışlıyorlar. Bu halka kurban olunmaz da ne yapılır ? Sizin o iki ela gözlerinizden öperem canlarım benim. Kurbanınız olam. Kadanızı belanızı alam...

Kız arkadaşlarımız, Nâzân, Nâlan, Sema, Maşallah ve diğerleri, bizi perdeleri indirilmiş pencerelerin arkasından izliyorlar mutlaka. Biliyoruz. Belli oluyor. Kimi arkadaşımızın kasabada bir «davası» vardı. Kimi bilinen, kimi bilinmez cinsten. Kalpleri sıkışan, gözleri kamaşan, şirin ve sevimli, can ve canan kız arkadaşlarımız o gün maalesef bizimle yürüyemezlerdi. Çünkü böyle bişey henüz bilinmiyordu. Görülmemiştii.

Kaymakamlık binasının önünden geçiyoruz, yukarı sokakta yürüyoruz, sayımız biraz daha artıyor. Her adım atışımızda katılanların sayısı da çoğalıyor. Sağa doğru kıvrılıyoruz ve merdivenden iniyoruz. Çoğalmışız, belli oluyor fotoğrafta.

O an çekilen bu fotoğrafta görülüyor yürüyenlerin tümüne yakını. Yaşar Can'ın da bir köşesinden tuttuğu büyük bir bayrağı dört arkadaşı-mız elleri üstünde taşıyorlar. «Köse» İhsan da yürüyor bizimle: «İnce ve uzun boylu Köse İhsan, Yukarı Şehirli Kakodur. Her işi yapan yetenek-te, bizden birkaç yaş büyük ve pırl pırl zekasıyla aydın, işçi, lokanta-cı...» Bir ara belki Belediye'de de çalıştı. Arkadaki iki katlı ev «Karateci» Fevzi'gilin evi olmalı. O evde o günlerde «Zabit katibi» Ahmet Karakaş oturuyordu bütün ailesiyle. Kirada. Ahmet Karakaş'ın muhabbeti meş-hurdur. Lice'lidir. Hemşeri sayılır. Onu siz İhsan Güzel, Kemal Güzel, Hamidi Koçe (Hamit Geçer, öğretmen), Yaşar Gülben, «Çıplak» Muzo, İhsan Doğan ve bilhassa «Lokantacı Şişko» Yaşar ile hoş sohbet anların-da görmeliydiniz. Anlatılması mümkün değil. Görmek ve dinlemek la-zım tadına varmak için. Bir «film» canım. Bugün yürüyüşte yok. Canı sa-ğolsun. Bunun için hakkında dava açılmayacak. Bakın bu da iyi bir mu-habbet konusu olabilir.

Kardeşim Gündüz o fotoğrafta Ömer Kan'ı da görüyor: Ömer, Tahir Kan'ın ağabeyidir. Başından kasketini eksik etmez. «Kekeme Ömer» der-seniz daha kolay tanınır Ergani'de ve çevresinde. Evet Ömer Kan'ın çev-resi geniştir. Daha da genişleyecektir elbette... Ergani'de Devrimci Doğu Kültür Ocağı'nı o kuracaktır, 1970'e doğru. İlk başkanı da olacaktır...

Kardeşim Rahmi fotoğrafta «Gavur» lakabıyla bilinen Ömer Karame-şe'yi çıkarıyor.

Yürüyoruz.

«Kuzu» Ali'nin kahvesinin kurulacağı veya kurulmak üzere olduğu sokaktayız. Bir kahve, bir tane daha... Kahve önlerinde kürsülerini çek-miş oturan ve demli çaylarını içen yurttaşlarımız, merakla bakıyorlar, bir-kaçı kalkıyor, geliyor ve bize katılıyor. Bizim eve yakın geçiyoruz. Ba-bam, girişte soldaki odada, uzun ve çok dertli bir hastalıktan yatıyor. Aylardan beri. «Madem karar vermişsiniz yapın oğlum, yürüyün» deme-

Ergani merdivenleri inilir, çıkılır, inilir, çıkılır, inilir.

sini bilen en demokrat, yeniliğe ve değişime açık Erganililerden biridir Hasan Güzel. Tanıyanları iyi bilir.

Dört Yol'a varıyoruz. Ana Cadde'den dönüyoruz ve yukarı doğru çıkıyoruz. Ergani'nin nabzının attığı bütün yerlerden geçiyoruz. Bütün küçelerini, ana ve baba caddelerini dolaşıyoruz ve veteriner beğin ve kaymakam beğin yaptıklarının insanlığa sığmadığını anlatmaya çalışıyoruz... Şeref Yıldız'ın 1960'lardan 1990'lara Fırtınada Yürüyüş isimli anılar kitabında çok güzel yazdığı gibi, «devletin en yetkili şahsını protesto» ediyoruz. Halkımıza reva görülen aşağılamayı red ettiğimizi sergiliyoruz. Bir kasabada bu öyle yabana atılır cinsinden bir eylem değildi(r). Bu halkımızda sevinç yaratıyor, öğrencilerin kendilerine sahip çıkması onlara yalnız olmadıklarını gösteriyor...

Gösteri ve yürüyüşün şu anda elimizdeki son fotoğrafında soldan sağa doğru şu isimleri bir kez daha anmak isterim: Yürüyüş kolunun ve kolkola girmişlerin en başında Ali Güzel, onun yanında Remzi Vural, onun yanında bendeniz M. Şehmus Güzel. Ama hemen önümdeki, benden birkaç yaş küçük ama boyu ve bosuyla benden epey büyük ve benden yakışıklı kardeşim Rahmi, bana «gölge etmiş» ve yakışıklı görüntü-

mü bölmüş, çoğu yitmiş azı kalmış, tanıyabilene aşk olsun ! Rahmi'nin hemen solunda ve biraz arkasında Zeki Sezer, Zeki'nin yanında Hadi Özgül, sonra Yaşar Can. Daha sonra gelen ve yürüyüşün ilk kolunu tamamlayan ise Şeref Yıldız'dır. Şerefi boyu bosu ve güzelim yüzüyle tanımamak nâ-mümkün. Yürüyüş kolunun ilk sırası bu kadar. Ama yanımızda ve arkamızda dünya kadar insan var. Nitekim Şeref'in hemen solunda «Köse» İhsan ve onun hemen solunda büyük olasılıkla Kahraman Gündüz Güzel: İşte kolkola girmişlerin hizasında ama biraz önde yürüyen genç.

Bütün Ergani neredeyse o gün bizimleydi. Esnaf ve tüccarlardan doğrudan doğruya bizimle yürüyenler olduğu gibi, aramıza katılmadan, kaldırımında veya yolun kenarında bizimle yürüyenler de vardı. Hepimizin küçük ve büyük kardeşlerimiz ve genç akrabalarımız da bizimleydiler. Okullar tatilde olduğu için çok sayıda ilk okullu ve orta okullu çocuk ta yürüdü bizlerle. Şimdi o çocuklar neredeler acaba ?

1960'ların hemen başında Ergani'de Abem İhsan Güzel ile

Ergani’de ilk kez böyle bir gösteri ve yürüyüş yapıldığı için ne olacağını, nasıl biteceğini önceden tahmin etmek mümkün değildi. Eh bir parça «tehlike» de vardı elbette. Büyüklerimizden kimi «Devletin ne yapacağı belli olmaz !» diyordu. Annelerimiz de nitekim hepimizin yıkanıp tertemiz giyinmemizi sağlamıştı. Hergünkü gibi ama hergünkünden sanki biraz daha fazla. Ergani’nin medar-ı iftiharlarıydık o günlerde. Ne demek koskoca üniversite öğrencisiydik. Ve herkes bize geleceğin avukatı, öğretmeni, yargıç, doktoru, mühendisi, kaymakamı, valisi, öğretim üyesi, milletvekili ve kimbilir bakanı ve hatta annelerimize bıraksak cumhurbaşkanı, olarak bakıyordu. Fotoğraflarda belli oluyor. Herkes pırıl pırıl. Hani «karakolluk veya hapislik olursak» tertemiz girelim tertemiz çıkalım diye. Annelerimiz oğullarına kötü söz söylenmesine, kötü muamele yapılmasına asla tahammül edemez türden annelerdi.

Anam Ganime Güzel, Hapishane’nin ne olduğunu çok iyi biliyordu... Ağabeylerim İhsan Güzel, değişik hadiselerden, ve Tahsin Güzel, çoğunlukla polis ve devlet memuru dövmekten, pek sık «hapse düşerdi»ler ve annem onlara önce giysi, artık mevsimine göre, döşek, yatak, yorgan ve sonra her gün üç öğün yemek gönderirdi. Bu vesilerle hapishaneye ben de giderdim. Evden hapishaneye yemek öyle bir kişi için gönderilmez. Ne kadar tutuklu varsa hepsi için yemek yapılır ve götürülür ayrı gayrı yok bu işte kurbanlar. Evden yemek götürülüşü o nedenle her seferinde düğün alayı gibi bişeye dönüşüyordu ve her çocuğun da taşıyacağı bişeyler bulunuyordu. Yani hapishaneyi içiyle ve dışıyla, avlusu ve koğuşuyla, «karakolu» ve nöbetcisiyle, şusuyla ve busuyla biliyorduk. Ve yine aynı ve yaşanmış deneyimler sonucu, bize bişey olursa en önce ve en önde analarımızın ve bacılarımızın, hani bugün bizimle yürüyemeyenlerin bayrağı devralacağını da... O nedenle göğsümüz kabarık, gönlümüz zengindi. Cesur ve gözünü budaktan ayırmayan gençlerdik. Haksızlığa dur demeliydik. Haksızlığa uğrayanların yanında yer almalıydık. Bunu bize böyle öğretmişti atalarımız. Dedelerimiz ve nenelerimiz. Aklarımız ve babalarımız. Amcalarımız ve yengelerimiz. Bibilerimiz ve enişteremiz...Bunun lamı cimi de olamazdı.

Yürüyüş kolu Ergani çarşısında

Ali Güzel'in ağabeyi amcamoğlu yeri doldurulamaz Kemal Güzel ve Reşad Abe ile bir yerde avukat Mustafa Subaşı'nın yanı başımızda bulunmaları ve bizimle yürümeleri de son derece önemliydi. Mustafa Subaşı bir yerde kuralları anımsatan, harfi harfine uygulanmasına da dikkat eden bir tür görevli gibi yanımızdaydı. Ama aynı zamanda böylece büyüklerimiz bize destek oldukları gibi, birilerinin müdahale etmemesi için de bir anlamda garanti görevini gönüllü olarak üstlenmiş oluyorlardı. Bu sayede, o gün o gösteri ve yürüyüş boyunca, «güvenlik güçlerinin» üniforması, rengi görülmedi, kokusu duyulmadı. Ama biz sadece altı veya yedi üniversite öğrencisi olarak kalsaydık, bidefa «madara olurduk», sonra güvenlik güçleri mutlaka engellemek ister ve bizi derdest edebilirlerdi. Yakınlarımızın bizlerle olması, halkımızın bizi desteklemesi, çokluğu-muz onları korkuttu. Müdahale etmediler, edemediler. O günden aklımda kalan «ders» te bu oldu. Bu da bana yeter. Daha ne olsun ?

Yürüyüşümüz geçmişin Halkevi, o günlerde Adil Abe'nin kiraladığı ve sinema olarak işlettiği binanın önüne geliyor. O günlerde, o yıllarda orada sadece film gösterilmezdi, temsiller yapıldı, müsamereler ve konserler de. İlçenin tek salonuydu. Kaymakamlık binasından inen merdivenin sol yanı başından voleybol sahasına doğru (daha sonra bu

sahaya Halk Kitaplığı yapıldı) boylu boyunca uzanan bu binanın sol tarafında sinema salonu bulunuyor ama sağ tarafında, voleybol sahasına bakan bölümünde, Adliye. Yürüyüşümüzü bu binanın önündeki ağaçlı parkta, Halkevi bahçesinde, bitirerek, bir yerde sanki yetkililerin yaptığı haksızlığı, halkımıza reva gördükleri aşağılamalarını Adalet'e şikayet ediyormuş gibi oluyoruz. O gün veya daha öncesinde böyle bir şey aklımızdan geçti mi ? Bunu şimdi kesinkes anımsamam mümkün değil. Ama bugün böyle simgesel bir işaret aramam da doğal.

Orada, daha önce hazırladığımız, altına «Ergani Gençliği Adına Ali Güzel» imzasını attığımız ve bütün yürüyüş boyunca Ali Güzel'in elinde taşıdığı bir sayfalık bildiriye okuduk. Doğal olarak Ali Abe okudu demek gerekiyor. Ama ona sorduğumda bana verdiği yanıt aynen şu oldu: «Bildirinin asıl nüshası bende, altında ıslak imzam duruyor. Herhalde paylaşım olsun diye başka bir arkadaşla okuttuk. Keşke kolektif bir isim veya ibare yazsaydık, sadece benim adımın yazılması hoş olmamış. Ama o zamanların üslubu öyleydi...» Başka bir iletisinde Ali Abe bildiriye Yaşar Can'ın okuduğunu yazdı.

Bildiride aynen şunlar okunuyor, virgülüne dokunmadan aktarıyorum:

«*Bildiridir*

30 Temmuz 1965 günü Ergani'de, ehliyetsiz şoförün kullandığı trafik muayenesinden geçmemiş kamyonla acı bir trafik olayı olmuştur. İki ölü ve yirminin üstünde yaralı kasabamız hastanesine taşındığında hastanenin iki doktoruda raporlu olduklarından yetkili bir doktor bulunmadığı gibi, her hangi bir sağlık memuruna da rastlanılmamıştır. Bu durumda felâketzedeleri Diyarbakır'a götürmek gerekmiş ve bu iş için savcının emriyle her görülen arabaya el konmuştur. Makam arabasını vermesi için

savcı tarafından kasabanın veterinerine bir polis memuru gönderilmiş, fakat veteriner, polis memurunu terslemiştir. Veteriner arabayı vermemiştir. (O veterinerki aynı arabayı bir çok özel işlerinde, eğlencelerinde kullandığı sabittir). Böylece yaralıları,

Sayfa : 2

Alinteri

12-8-1965

Bildiri

BİLDİRİDİR

30/Temmuz/1965 günü Ergani'de, ehliyetsiz şoförün kullandığı trafik muayenesinden geçmemiş kamyonla acı bir trafik olayı olmuştur. İki ölü ve yirminin üstünde yaralı kasabamız hastahanesine taşındığında hastahane nin iki doktorunda Erarporlu olduklarından yetkili bir doktor bulunamadığı gibi, herhangi bir sağlık memuruna da rastlanılmamıştır. Bu durumda felâketzedeleri Diyarbakıra götürmek gerekmiş ve bu iş için savcının emriyle her görülen arabaya el konmuştur. Makam arabasını vermesi için savcı tarafından kasabamız veterinerine bir polis memuru gönderilmiş, fakat veteriner, polis memurunu ters-

lemiştir. Veteriner arabayı vermemiştir. (O veterinerki aynı arabayı bir çok özel işlerinde, eğlencelerinde kullandığı sabittir) Böylece yaralıları, üstü açık kamyonlarla Güneydoğu Anadolu'nun yakıcı güneşi altında Diyarbakıra götürmek durumu hasıl olmuştur.

İlgisizlikler peş peşedir. Üzüntümüz çoktur. İnsanseverlik ve halkçılıktan asla nasip almadığımız bazı kravatlılar, fakir Anadolu'da insafsız kayıtsızlıklar içindedirler. Büyük bir şehre gidecekleri günün özlemini çekerek Anadolu'da çile doldurmaktadırlar. Her gün biraz daha güçlü olarak bu zihniyetin karşısında bulunduğumuzu anlatmak isteriz.

Ergani Gençliği Adına
Ali Güzel

Alinteri Tokat'ta yayınlanan ve Türkiye İşçi Partisi'ne yakın bir yayındır.

üstü açık kamyonlarla Güneydoğu Anadolu'nun yakıcı güneşi altında Diyarbakır'a götürmek durumu hasıl olmuştur.

İlgisizlikler peş peşedir. Üzüntümüz çoktur. İnsanseverlik ve balkçılıktan asla nasip almamış bazı kravatlılar, fakir Anadolu'da insafsız kayıtsızlıklar içindedirler. Büyük bir şehre gidecekleri günün özlemini çekerek Anadolu'da çile doldurmaktadırlar. Her gün biraz daha güçlü olarak bu zihniyetin karşısında bulunduğumuzu anlatmak isteriz.

Ergani Gençliği Adına

Ali Güzel

Gösteri ve yürüyüşümüz bu bildirinin okunmasıyla sona erdi. Hepimiz memnunduk. Herkes mutluydu. Halk sevinçliydi. Çocuklar coşkuluydu. Bizi kutlayanların sayısı pek çoktu. Önemli bir işi başarmıştık. Tarihi bir eylem yaptığımıza inanıyorduk. Ne demek yani yaprağın kıpırdamadığı, kimi zaman kuşların ötmeye bile cesaret edemediği bir coğrafyada, yetkililerin üstü örtülü tehditlerine rağmen, gösteri ve yürüyüş düzenlemek. Hem de o kadar küçük bir kasabada. Ve Kemal Abe artık hepimize demli çaylar ısmarlayabilirdi. Ve öyle de yaptı. Evet gösteri bitişinde çayları Kemal Abe ısmarladı. Tadı hâlâ damağımda bugün.

Bir şenlikti o gün kasabamız. Bir şenlik ve coşku toplamı. Sosyalistik madem, protestomuz da böyle olmalıydı. Küçüklerimiz ve büyüklerimiz herkes o gün bizimleydi. Bu vesileyle de onların hepsine tekrar tekrar selam ederem, küçüklerin gözlerinden büyüklerin ellerinden öperem.

Sonrası

Bu konuda daha yazılacaklar vardır mutlaka. Bunu da artık Ali Güzel, Şeref Yıldız, Ahmet Rahmi Güzel, Hadi Özgöl, Kahraman Gündüz Güzel ve o gün orada bizlerle yürüyen hemşerilerim yazmalı.

Mina Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*'nda bir yerde aynen şunları belirtiyor: «Belleksiz bir toplum olmamızı önlemek için, herkesin anılarını yazmasını yararlı buluyorum.» Bu son derece yerinde bir tavsiye. Bunu daha önce ve daha sonra ben de ve uzun yıllardan beri, yorulmadan, umudumu yitirmeden, bütün eşe, dostu önerdim ve hâlâ öneriyorum. Ancak gerçekçi olmak lazım, geçen zaman içinde gördüm ve gördük: Türkiye'de anılarını yazmak meraklısı çok değil. Söze dayalı, herşeyi sözle aktarmaya alışkın olduğumuz için sözün yeteceğini sanıyoruz. Bunun özünde eleştirilecek hiç bir yanı da yoktur. Ve hatta ne iyi ki hiç olmazsa bunu bilebiliyoruz bile diyebiliriz. Ancak sadece bununla yetinilmesi sorun yaratıyor. Sadece sözün ve sözlü aktarımların yeteceği kanısında değilim. Söz uçuyor yazı kalıyor. Öteden beri bilinen bir şeydir bu. Hele sonbaharda, hele kışın: Ölü yaprakların alıp götürdüğü sözleri, sözcükleri, cümleleri işte her geçen gün hep beraber üzüntüyle görüyoruz. Evet bu beni üzüyor. Eh o zaman birilerinin öbürlerinin yerine yazması gerekiyordu. Bu işi bizzat üstlenmek, benim açımdan, yaşananların izini tarihe bırakmak ve değerli arkadaşlarımın, akrabalarımın ve hemşerilerimin deneyimlerini ve sözlerini kalıcılaştırmak arzusuyla ilgilidir. Yazdıklarımın onların yaptıklarının ve sözlerinin taşıyıcısı olması ve meraklılarına ulaştırması birincil ve belirleyici amacımdır.

Bu işi bunun için gerçekleştirmiş olmak benim açımdan gerekliydi. Elbette yeterli değil. Çünkü adı geçenlerden hayatta olanların her birinin anlatabilecekleri ve söyleyebilecekleri daha dünya kadar şey var. Bu kitapçıkla her şey çözümlenmiş olmuyor. Daha yürünecek epeyce yolu-muz olduğunu sanıyorum...

Anılarımızın yazımının ille ilk günümüzden son günümüze kadar gi-den upuzun bir hayatın anlatımı olmak zorunluluğu da yok. Hayatımı-zın belli bir anında yaşadığımız önemli bir olayı anlatmak ta genel anı-lar dizisi içinde ve genel anılar haritamız için gerekli olabilir. Bu çalış-mada bir ölçüde böyle bir şeyi de gerçekleştirmek istedim. Bu tür ve bir yerde mikro anı diyebileceğimiz türün de tarihimize, özellikle toplum-sal tarihimize yararı olacağını sanıyor ve umuyorum.

1965'in Temmuz ve Ağustos günlerinde dayanışma ve ortak duyar-lılık içinde birlikte yaşadığımız ve birlikte ürettiğimiz arkadaşlarımızdan birkaçı bugün maalesef aramızda değiller. Aramızdan ayrılanları, ki bun-lar Şeref Yıldız'ın dediği gibi «erken ayrılışlar»dır, ise o günlerin coşku-suyla ve özlemle anıyorum.

Remzi Vural askerliğini yedeksubay olarak yaparken öldü. «İntihar etti» dediler. Buna hiç kimse inanmadı. Hala inanmıyorum. Remzi'yle İstanbul'da yakın dostluğunu sürdüren Şeref, kitabında (s. 57) şunları yazıyor: «Askerdeyken bir kez İstanbul'da buluştuk. Bir yakınıyla evlen-meyi düşünüyordu. Galiba yüreğinde çözemediği, bir diğer sevda vardı. Gittikten sonra acı haberini aldık. Bir bunalım anında hayatına kıymış-tı.» Olabilir. Ama Remzi'nin intiharı bence bir sır. Toprağı bol olsun. Işıklar içinde yatsın. Çok iyi bir dosttu. Çok çalışkan ve bir o kadar da sessiz bir arkadaştı. Her işte yanımızda yer aldı, hiçbir zaman sorumlu-luktan kaçınmadı.

Yaşar Can, gözünü sevdiğimin «Bagırlı»su. İstanbul Hukuk Fakülte-si'nden diplomasını cebine koydu, Ergani'ye gelip avukatlık bürosunu aç-tı ve hemşerilerine hizmet etti, uzun yıllar boyunca. Mütevazı yaşadı. 7-8 yıl önce sessizce aramızdan ayrıldı. Çok güzel anılar bıraktı arkasında.

Zeki Sezer, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim üyeliği ve bir süre dekanlık yaptı. Paris'e yolu uzandığı günler oldu ve bu sa-yede geçmişimizi anma fırsatı bulduk. Zeki taviz vermedi, hastalıkmiş

şuymuş buymuş takmadı, kendi tarzıyla yaşamını arzuladığı gibi sürdürdü ve kendine ayrılan zamanı doldurup «bana müsaade» deyip bizi bıraktı. Karşılaştığımızda eminim «gel şurada iki tek atalım» diyecektir.

«Köse» İhsan yaşamını iyi bir okur yazar, akıllı bir aydın ve namuslu bir emekçi olarak sürdürdü. İşçilik yaptı. Lokantacılık yaptı. Birkaç yıl önce aramızdan sessizce ayrıldı. Erganili dostlarını entellektüel bir emekçiden yoksun bıraktı. Toprağı ve ışığı bol olsun. İnce ve uzun boyu posuyla aklımızda.

Ömer Kan 12 Mart 1971 askeri darbesinden sonra arananlar istesinde ismini gördü. «İdamla yargılandı». Demokrat ve yurtsever bir Kürt aydını, emekçi ve siyasi lider olarak anılara yerleşti. Diyarbakır işkencehanesini tanıdı, Musa Anter'le ve yeğeni Abdurrahman Demir'le birlikte «yattı»...

Abem Tahsin Güzel 6 Şubat 1990'da bizi terketti. Cigarası ağzında. Babaevindeki tütün kokan odasındaki kitaplarını kardeşlerine armağan bırakmayı unutmadı. Hafızalarda Ergani Gençlik Spor kurucusu ve kaptanı olarak yerini aldı. Ergani Gençlik Spor'un 28 Ekim 1961 tarihinde çekilmiş fotosunda Tacettin Abe kaptandır, Tahsin Abem kaptandan itibaren yedinci futbolcudur, sınıf arkadaşlarımız ve sıkı futbolcu Bagurlu iki dost Eyüp ve Ekrem'den önce. Tahsin Abem kısa kesilmiş saçıyla ya askerden yeni dönmüştü ya da askere gitmek üzereydi. Askerliğini Siirt'te yaptı. Bu sayede şirin kentimizin balının tadına bakmak olanağı da bulduk... Diyarbakır Spor'un vakt-i zamanında birinci lige çıkması için elinden geleni yapan adamdır Tahsin Güzel. Bunu bir o bilir bir de o günlerin Gaziantep valisi Abdülkadir Aksu. Tahsin Abem çocuklarla çocuk, gençlerle genç, yaşlılarla yaşlı oldu. Hepsine kendinden değil başkalarından söz etti.

Dostlarını, akrabalarını, yakınlarını, yoldaşlarını ve arkadaşlarını sevmek hayatı sevmektir aynı zamanda: Yaşadığımız ve yaşanılacak hayatı.

Abem amcamoğlu Kemal Güzel 21 Mayıs 1996'da son sigarasını oğlu Nihat'tan ısrarla isteyerek alıp içtikten sonra elveda dedi. Bir salı sabahıydı Ergani'de ve Kemal Abem iki nefes çekti sigarasından, sadece iki nefes. Narlık ve Narlık'taki serin göze, gözedeki yoğurt sıtlı, nar, dut ve elma ağaçları artık yapayalnızdır. Bundan eminim. Cenaze törenine bütün kasaba katıldı. Şimdi Çift Pınar'ın yamacında dinleniyor Kemal

*Ergani Gençlik
Spor, 28 Ekim
1961, (Bilal,
Sadettin, Ekrem,
Eyüp, Tahsin,
Refat, Nevzat,
Hikmet, Halil,
Ali, Tacettin).*

Abem. Oradan Hilar'ı seyretmenin tadı da başkadır hani.

Orada onu çok öncesinden beri bekleyen babasını ve amcalarını buldu. Amcası babam Hasan Güzel de oradaydı. Ergani'de dükkanları komşu, evleri yan yana bu iki iyi insan komşuluklarını sürdürüyorlar... Babam Hasan Güzel belalı hastalığıyla yıllardır sürdürdüğü kavgaya 1965'te Ekim ayının 20. gününde yenildi. 1930'larda «Güzel'in oğlu» olarak Maden ve Güleman taraflarında yol kesenlerde bile saygı uyandırmış, iyilik yapmadığı insan kalmamış Hasan Güzel gözü yaşlı eşini, kayınvaldesini ve çocuklarını anılarıyla zengin bırakarak ayrıldı aramızdan.

Hepsinin toprağı ve ışığı bol olsun.

Anılar vardır hep birlikte anılacak. Anılar vardır hep bizimle kalacak. Anılar vardır hep birlikte yaşanılacak. Yeniden. Yazılanlarla.

Gidenler gittiler. Ergani'den asla ayrılmadan. Dönüp dolaşıp geleceğimiz ve toprağına sığınacağımız mekanımızdır Ergani. Evet ortak paydamızdır Ergani. Kalanların başı sağolsun. Gidenlerin yakınlarına, çocuklarına ve eşlerine, ki onlar da akrabamız, arkadaşımız, yoldaşımız ve yol arkadaşlarımızdır, bir içim su güzellikte kız arkadaşlarımızdır, en içten sevgi ve selamlarımı iletiyorum.

Kalanların bulundukları yerden bir selam göndermelerini, anılarını yazmalarını, varsa belge ve fotoğraflarını paylaşmalarını bekliyorum. Bu kitapçığı daha geliştirmek için. Kalanları gelecek kuşaklarla, çocuklarımız ve torunlarımızla paylaşabilmek umuduyla.

2 Ağustos 1965'te Ergani'de düzenlenen gösteri ve yürüyüş 10 Ekim

1965'teki milletvekili seçimleri öncesinde bölgemizdeki havayı göstermesi ve muhalif duyguların aldığı biçimleri sergilemesi açılarından genel ve daha geniş bir çerçevede de değerlendirilebilir. Gösteri ve yürüyüş Ergani'de bir ilkti evet ama ülkede benzer gösteri ve yürüyüşler aylardan, yıllardan bu yana düzenleniyordu. Ve bu anlamda Erganili öğrenciler İstanbul ve Ankara deneyimlerini kasabalarına taşıyarak aynı zamanda kasabalarının ülke boyutundaki genel ve büyük dalgaya katılımını da sağladılar.

Dahası kasabamız, Tokat'ta yayınlanan *Alınteri* ile ilişkisinde görüldüğü gibi, ülkeden ve ülkedeki sosyalist hareketin o günlerdeki tek ve en geniş katılımlı temsilcisi TİP'ten kopuk değildi. *Alınteri* ile ilişkisi sadece gösteri ve yürüyüş sonunda okunan bildirimizin bu «haftalık toplumcu gazetenin» ikinci sayfasında yayınlanması değildir. Gazetenin sahibi İsmail Çelikel Erganilidir. Elbette Ergani'de «İsmail Çelikel'i tanıyor musunuz ?» diye sorarsanız «Yok tanımıyoruz» yanıtını alma şansınız çok yüksektir. Çünkü o Ergani'de İso Koto ismiyle tanınır. Şimdi bu isim ve bu lakab nereden çıkmış sorusu da aklıma takılmıyor değil ama bugünlük geçelim. Belki ileride buluruz. Önemli olan İso Koto'nun yani İsmail Çelikel'in kasabamızın çıkardığı en iyi insanlardan biri olmasıdır. Babası Ergani'nin eski Mal Müdürü'ydü. Evleri Gülbaran yolundaydı. Ev kendi bahçelerinin içindeydi ve o mekan ve o bahçe anasının ismiyle «Behiye Hanım Bahçe-si» olarak tanınıyordu. İso Koto Ergani'nin renkli ve sevilen simalarından- dı. İbrahim ve Asaf isimlerinde iki kardeşi vardı ve onlar da İso Koto gi- bi şen ve candan adamdılar. İbrahim şofördü, Asaf öğretmen. İso Koto Ergani'de İhsan Abe'min, Tahsin Abe'min, Kemal Abe'min, Sezai Atıl- gan'ın, Reşad Abe'nin, terzi kalfalarının ve birçok insanın ve birçok akra- bamızın çok yakın ahpabıydı. Topografdı ve bunun sonucunda ve bir ta- rihte kendini Tokat'ta buldu. Orada çalışıyordu ve orada TİP'in en iyi mi- litanlarından biriydi. Bizim gösteri ve yürüyüş bildirisini ona Sezai Atılğan gönderdi ve o da elbette bunu gazetesinin ikinci sayfasında yayınladı. O günlerde İso Koto TİP'in Tokat'taki milletvekili adaylarından biriydi.

O günlerde kasabamızın TİP'le ve ülkedeki sosyalist hareketle iliş- kisi Yaşar Can ve Şeref Yıldız'la da ispatlıdır. Şeref, kitabında yazdığı gi-

bi, «1965 baharında TİP Eminönü İlçesi'ne üye ol»du, «O sırada Mehmet Yaşar Can İlçe Başkanı olmuştu.». (s. 43). Buradaki Mehmet Yaşar Can bizim öteden beri kısaca Yaşar Can dediğimiz Mehmet Yaşar Can'dır. Evet o yıllarda Siirtli ve TİP'li ve Şerefle Yaşar Can'ın yakın dostu bir Yaşar Can daha var ama burada ismi geçen ve Eminönü İlçe başkanlığına bir yıl süreyle üstlenen bizim Yaşar Can'dır. Bu konuyu Şeref'e özel olarak yazıp doğrulattım. Madem sırası geldi iki satırla Şeref Yıldız'dan da söz etmeme lütfen izin veriniz. Şeref TİP'te son derece yararlı çalışmalar yaptıktan ve siyasi yaşamda birçok deneyim kazandıktan sonra 1974'te Türkiye Komünist Partisi (TKP) üyeliğini tercih ediyor. Bu tarihten sonraki yaşamını partisine adıyor desem abartmış olmam. Onu tanıyan veya kitabını okuyan herkes bu noktayı hemen farkedebilir. Evet yaşamını partisine ve insanlığın özgürleşmesine adadı. Nitekim partisi de bunu kısa zamanda farkettiler ve Şeref Yıldız 1978'de partisinin Merkez Komitesi üyeliğine getirildi. 1984'te ise partisinin Politik Bürosu üyesi oldu. 1966'dan beri İstanbul'da, yurtiçinde ve yurtdışında, çok yakın yoldaş olarak çalıştığı Nabi Yağcı ile TKP'nin yeni yönelişlerinde daha belirleyici roller oynadı. Bu iki isme başkalarını da katmak mümkün. Burada birazdan göreceğimiz gibi konumuzu yakından ilgilendirmesi açısından Veysi Sarısözen'in ismini de anmalıyım. Şeref kitabında TKP'nin Diyarbakır'da ve bölgede örgütlenmesinde nasıl çalıştığını anlatıyor. Yaşadığı tehlikeleri, tehditleri, saldırıları ve cinayetleri de vurguluyor. TKP'nin bölgedeki örgütlenmesinde Ergani'nin önemi bu vesileyle açık bir biçimde ortaya çıkıyor. Bunda elbette Şeref'in sıkı ve gerçek çabalarının ve bizden sonraki genç kuşağın ve bunların arasında Müslüm Üzülmüş ve kardeşleri ile Fevzi Karadeniz gibi inanmış komünistlerin gayretleri de belirleyici oldu. Şeref Yıldız'ın kitabında bu konuda birçok veri olduğu gibi, Müslüm Üzülmüş ve Fevzi Karadeniz'in kaynakçada künyelerini belirttiğim kitaplarında da TKP'ye katılımları ve parti içinde yaptıklarına ilişkin birçok bilgi bulunuyor. Burada önemli olan Ergani'nin, bu toprağın, bu kadim toprağın onlar gibi fedekâr ve inanmış militanları çıkarmasıdır. İşte bu anlamda bu kasabanın bir özelliği var mutlaka diyorum. Elbette bu özellik sadece kasabamıza ait bir şey değil.

Başka kasabalar ve kentler de var mutlaka, ama Ergani de var. İşte burada bunu vurgulamak mümkün böylece. Hele bir rastlantı mı demeli, yoksa tarihimizin, toplumsal tarihimizin bir cilvesi mi bu kasabanın Tokat gibi o günlerde sosyalist hareketin kalelerinden biriyle titreşime girmiş olması da son derece çarpıcı.

Yeniden 1965'e dönecek olursak, kasabamızın TİP'le ilişkisi TİP'in Diyarbakır milletvekili adayı Tarık Ziya Ekinci'nin kasabaya seçim propagandası için gelmesiyle ve öğrencilerle, yani bizlerle sohbet toplantıları yapmasıyla da ispatlıdır.

Şeref Yıldız'ın bana yazdığı gibi,10 Ekim 1965'te «Ergani'de TİP'e verilen 500 kadar oy» bu alandaki en somut belirticidir. Evet Ergani'de sol düşünceye ve sosyalizme ilgi eksik değildi. TİP nitekim Diyarbakır'da 8.867 oy topladı, bu geçerli 110.802 oyun % 8'i ediyor ve TİP'in o seçimlerdeki en yüksek oy oranlarından birini oluşturuyordu. Ankara'da 20.264 (% 4.31), İstanbul'da 49.422 (%7,93), Tokat'ta 5.981 (% 3,96), Urfa'da 3.771 (%3,17) oy toplayan TİP bütün ülkede 9.308.120 geçerli oyun 276.101'ini (2,97) elde ediyordu. Tokat'ta İso Koto 60 veya 70 oy farkıyla seçilemiyordu. Ama o günlerdeki seçim yasasıyla getirilmiş olan ülke düzeyinde milli bakiye ve nisbi temsil sistemiyle düzenlenen seçimler sayesinde Tarık Ziya Ekinci'nin Diyarbakır'dan, TİP Genel Başkanı iyi insan, güzel kadın Behice Boran Hatko'nun Urfa'dan TİP milletvekili olarak TBMM'e girmesi Ergani'de, Diyarbakır'da, Urfa'da ve bölgemizde bir şeylerin kıpırdadığını müjdeliyordu. Bütün ülkede toplam 15 milletvekili çıkarmayı başaran TİP, TBMM'de grup kurdu ve gerçek muhalefetin ve sosyalizmin sesi ni bütün ülkeye duyurma olanağını elde etti. Geleceğimiz geçmişimizle inşa ediliyordu. Gelecek geçmişimizin onurlu, efendi, namuslu, muhalif izinde ve çizgisinde yürüyordu. Yürüyecekti. Dev adımlarla. Geçmişini aşarak, güler yüzlü ve mutlu yarınlarımızı kurmak ve kurtarmak için.

Kaynakça

Alınteri, 13 Ağustos 1965 tarihli sayısı. Yayın tarihi iç sayfalarda 12-8-1965 olarak veriliyor. *Alınteri* Tokat'ta yayınlanan ve Türkiye İşçi Partisi'ne yakın, 'haftalık siyasal ve toplumsal düşün gazetesi' dir. Başlığının solunda TİP'in amblemi «Köylüye Toprak Herkese İş » sloganıyla yer alıyor. Sağında ise Atatürk'ten «Bizi mahvetmek isteyen emperyalizme ve bizi yutmak isteyen kapitalizme» eleştirel bir cümle. «Haftalık toplumcu gazetenin» sahibi İsmail Çelikel'dir. İsmail Çelikel Erganilidir, ama Ergani'de daha çok veya sadece İso Koto namıyla tanınır. Sorumlu yazı işleri yönetmeni Ülkü Mengiler, genel yayın yönetmeni Cahit Büyükişpir'dir. «Muhabirler» iki kişidir: Veysi Sarısözen ile Mustafa Alkın (İsmi dizgi hatası sonucu «Mustfa» biçiminde yazılı.) Veysi Sarısözen TİP ve TKP içinde ve daha sonra değişik siyasi partilerde kalıcı siyasi eylemleriyle tanınan bir siyasetcidir, günümüzde aynı zamanda tanınan iyi bir gazeteci ve köşe yazarıdır. Veysi Sarısözen o günleri bugünlere taşıyan «kanal» lardan biridir mutlaka. Gazetenin künyesinde belirtilmemesine rağmen Ergani muhabirinin Sezai Atılgan olduğunu sanıyorum. Değerli amcamoğlu Ali Güzel'in kişisel arşivinden çıkarıp bana ilettiği *Alınteri* nitekim « Sezai Atılgan Gazete Muhabiri Ergani » adre-

Alınteri
HAFTALIK TOPLUMCU GAZETE
Sahibi: İSMAİL ÇELİKEL
Sorumlu Yazı İşleri Yönetmeni
ÜLKÜ MENGİLER
GENEL YAYIN YÖNETMENİ
CAHİT BÜYÜKİŞPİR
MUHABİRLER
VEYSİ SARISÖZEN-MUSTAFA ALKIN
ABONE ; 30 Sayı 750 Kuruş
İLAN ; Pazarlıkla alınır.
YÖNETİM ve HABERLEŞME YERİ
G.O.P Bulvarı Ünlü Pasaj No:22 — TOKAT.
DİZGİ ve BASKI : BARIŞ MATBAASI
ÖNEMLİ NOT:Neşredilmeyen yazılar geri verilmez

sine gönderilmiştir. Bunun Sezai Atılgan'ın birçok gazete yanında *Alınterf'nin* de gönüllü muhabiri olduğu anlamına geldiğini sanıyorum. 2 Ağustos 1965'deki gösteri ve yürüyüşümüzün sonunda okunan bildiriyi gazetede yayınlanması için İsmail Çelikel'e ileten de odur.

Canan Bozkurt: «Ali Güzel ile söyleşi», *Güncel Hukuk Dergisi*, Haziran 2009, s. 30-33.

Ali Güzel: «Ölüm cezaları kaldırılmalıdır», *Akşam*, 25 Kasım 1971.

M. Şehmus Güzel: «Traktör», *Mülkiyetiler Birliği Dergisi*, Sayı: 97, Temmuz 1988, s. 66-67.

M. Şehmus Güzel: «Haftatarih: Açma gül», *Özgür Gündem*, 2 Aralık 1993.

M. Şehmus Güzel: «Merhaba Ankara», *Siyah Beyaz*, 27 Kasım 1995.

M. Şehmus Güzel: «Kemal Abi öldü», *Özgür Politika*, 25 Mayıs 1996.

M. Şehmus Güzel: «Yol-culuk», *Özgür Politika*, 21 Ağustos 1996.

M. Şehmus Güzel: «Büyük ev' ana», *Özgür Politika*, 30 Kasım 1996.

M. Şehmus Güzel: «Yargıcın mirası», *Günlük*, 17 Ağustos 2009. Ergani'deki gösteri ve yürüyüşümüzün sakin ve doğal önderi ve efendi yöneticisi, uzun yıllar yargıcılık yapan ve Anayasa Mahkemesi'nden emekli olan amcamoğlu Ali Güzel'e ilişkin kimi bilgiler verdiğim bu makaleden bir bölümü burada bilginize sunmak isterim:

«Ali Güzel Anayasa Mahkemesi'nden 15 Ekim 2008'de 65 yaşını doldurduğu için emekli olmak zorunda kaldı. Deneyim dolu kırk yıllık meslek anılarından birkaç satırı gelin birlikte okuyalım:

«Asalım, keselim, cezaları artıralım'ın hiçbir yararı olmadığını düşünüyorum. Asıl belirleyici olan sosyal, ekonomik, kültürel tedbirlerdir. Asıl önemli olan, suç ortamını hazırlayan etkenleri bertaraf etmektir. (...) Son dönemlerde duyduğum, çok güzel bir cümleyi hatırlatmak isterim. 'Bebekten katil yaratan karanlığı ortadan kaldırmak gerekir.' (...) Sorun budur. Bu karanlığı deşmek, ortadan kaldırmak gerekir. Yoksa ne ceza verirsiniz verin, çok fazla bir şeyi halledemezsiniz. (...) Barış kültürünü, demokrasi kültürünü yerleştirmek, bunu yaşatmak gerekiyor. »

Ali Güzel'in, emekliliği vesilesiyle Anayasa Mahkemesinde düzenlenen törende yaptığı konuşmadan birkaç satırı da aynen alıyorum :

«...Bunca yılın deneyimi ile inanırım ki; sorunların çözümünde ve adaletin tecelisinde tek başına hukuk metinleri ve yazılı kurallar yeterli olamaz. Uygulamada; hayata ve olaylara bakış açısı, yargılama mantalitesi büyük önem taşımaktadır. Dilerim ki yargıç; genel güvenlik, genel ahlâk sınırlamaları ve benzeri konuların yorumlarında; egemen siyasal ve bürokratik bakış açılarının, geleneksel kabullerin esiri olmamalı; otoriter hukuktan, insanı ön planda tutan özgürlükçü hukuka geçişte ve diğer ifade ile özgürleşme ve demokratikleşmede ufuk açıcı olmalıdır. Yargıç; konformizm ve popülizmden uzak durup, olayların ve durumların her boyutunu kapsayacak geniş bir tarihî perspektiften bakabilmeli; mesleki bilgi donanımı ve entelektüel birikimi ile kanunu (daha geniş ifade ile pozitif hukuk metnini) yorumlamalı, gereğinde sorgulamalıdır. Hukuk yaratmaktan da kaçınmamalıdır.»

«Unutmadığınız bir olay var mı?» sorusuna verdiği yanıtı da dikkatinize sunmalyım, yargıcın mirasına objektif bakabilmek için : «Yıllardan sonra hala hatırladıkça

yüreğimi sıkıştıran bir meseleyi söylemeden geçemeyeceğim. 1971 yılının sonlarına doğru (25 Kasım 1971. MŞG) ölüm cezalarının kaldırılmasını isteyen bir yazım yayınlanmıştı Akşam gazetesinde. O yılı ve o dönemi hatırlamak istersek, siyasal tarihimize 12 Mart (1971) olarak geçen sıkıyönetim dönemi. Birçok sıkıyönetim yargılamaları, günümüze anısı hala çok sıcak şekilde intikal eden Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan... Yakın yaşlardayız, benden 3-4 yaş küçükler. Hiçbir kişisel tanışıklığım da yok. Sıkıyönetim mahkemesinde idama mahkum edildiler. Askeri Yargıtay onayladı. Ölüm cezaları kesinleştiği aşamada Türkiye kamuoyunda tartışılmaya başlandı. İnfaz yapılsın mı yapılmasın mı? TBMM'de alınan infazın yapılmasına ilişkin ilk karar Anayasa Mahkemesi'nde bir şekil bozukluğu yüzünden iptal edildi. Daha sonra Meclis meseleyi yeniden ele aldı ve infazın yapılmasına ilişkin kararı verdi. İşte infazın yapılıp yapılmamasının tartışıldığı günlerde benim o yazım yayınlanmıştı. Yazımın yayınlanmasından 4-5 ay geçtikten sonra bir mayıs sabahı adliyede işe başlarken, birlikte çalıştığım meslektaşım odama geldi, 'Senin kileri sallandırmışlar' dedi. Bu cümle hala yüreğimi kanatmaktadır. Bu korkunç ve hazin olaya böyle bakılması, böyle ifade edilmesi, hiçbir zaman anlayamadığım bir şeydir.»

M. Şehmus Güzel ve Müslüm Üzülmaz: 'İlk 'Ergani Yürüyüşü'» *Yeni Yurt* gazetesinde 29 ve 30 Eylül 2009'da dizi yazı biçiminde okuyuculara sunuldu. Bu makalenin biraz değişik bir biçimi 'Toplumsal tarihimizden bir sayfa: İlk 'Ergani Yürüyüşü'» başlığıyla 2 Ekim 2009 tarihli *Ergani Haber* gazetesinde ve gazetenin internet sitesi www.erganihaber.net de yayınlandı. Elinizdeki bu kitapçığın oluşmasındaki ilk kilometre taşları olmaları açısından anılmaya değer aynı zamanda.

Fevzi Karadeniz: *Eski Zamanlar*, Pencere Yayınları, İstanbul, 2001.

Fevzi Karadeniz: *Başım Gözüm Üstüne*, Belge Yayınları, İstanbul, 2006.

Mina Urgan: *Bir Dinozorun Anıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1998.

Müslüm Üzülmaz: *Çayönü'nden Ergani'ye Uzun Bir Yürüyüş*, Yazarın Kendi Yayını, İstanbul, 2005.

Müslüm Üzülmaz: *On Bin yıllık Tarihin Tanığı* : Hilar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2009.

Şeref Yıldız: *1960'lardan 1990'lara Fırtınada Yürüyüş*, TÜSTAV İktisadi Kuruluşu Sarı Defter dizisi, İstanbul, 2008.